

RSVP
SCI-FI CLASSIC

THE
SCARLET
PLAGUE

JACK LONDON

Džek London
CRVENA KUGA

Naslov originala:
Jack London: The Scerlet Death
Copyright by E. P. Dutton & Co Inc.
300 Fourth Avenue, New York 10, N. Y. 1M7

PROGRES
Novi Sad 1960.

Put je vodio pored nekadašnjeg željezničkog nasipa. Prošlo je mnogo godina otkako je po njemu protutnjao poslednji voz. S obe strane nasipa uzdizala se šuma i natkriljavala ga čitavim talasima ozelenelog granja, tako da je mestimično ličio na beskrajni prirodni hodnik. Staza po sredini nasipa bila je toliko uska, da njom nisu mogla prolaziti naporedo ni dva čoveka i sada je služila uglavnom kao prolaz za divlje životinje. Iz zaraslog tla provirivao bi na mahove komad zarđalog gvožđa, što je značilo da su šine i gvozdene spojnice još uvek očuvane, a pragovi, impregnirani smolom, tvrdoglavo su pružali otpor atmosferskim nepogodama. Ponegde, gde su ipak nedostajali, njihovo ležište bilo je ispunjeno šljunkom i istrulelim liščem, a ponegde je njihov nagrižen drveni kostur upola ogoljen erozijom, čudnovato strčao iznad razine tla.

Po stazi su se kretali starac i dečak. Hodali su polako, jer je starac bio paralizovan i nesigurno koračao, oslanjajući se grčevito na svoj štap. Nevešto sašivena kapa od jareće kože štitila mu je glavu od sunca. Ispod kape provirivao je pramen proređene, prljave i ulepljene kose. Štit, načinjen spretno od jednog velikog lista, zaklanjao mu je oči i starac je ispod njega žmirkao, gledajući stalno u put pred sobom. Brada mu je očigledno nekad bila bela kao sneg, ali je usled starosti i neurednog načina života pokazivala istu izanđalost, kao i njegova kosa. Padala mu je skoro do pojasa, u velikim, zamršenim pramenovima. Oko grudi i pleća visio mu je grub i poderan ogrtač, takođe od jareće kože. Ruke i noge, uvenule i suve, sa nemoćnim, atrofiranim mišićima, odavale su njegovu duboku starost, a ožiljci od rana i opekotina rasuti po koži, svedočili su o njenoj dugogodišnjoj izloženosti vremenskim nepogodama.

Dečak koji je išao ispred njega, zaustavljajući se svaki čas, da bi nemoćni starac mogao da ga sustigne, imao je na sebi isto tako jednostavnu odeću — jednu izlisanu medvedu kožu, prosečenu po sredini, da bi kroz nju provukao glavu. Nije mogao biti stariji od dvanaest godina. Iznad jednog uha zadenuo je kao ukras otsečen rep divljeg vepra. U ruci je nosio luk srednje veličine, a na leđima tobolac sa čitavim snopom strela. Iz kanije, koju je nosio obešenu oko vrata na tankom kožnom kaišu, provirivala je izlomljena drška

nekog starog lovačkog noža. Bio je crnomanjast, kosa mu je imala boju kupine, a koža mu je bila tamna, opaljena od sunca. Nasuprot boji kože blistale su njegove oči — duboko plave i bistre, oštre kao dve žeravice. Izgledalo je kao da prodiru u sve oko sebe, do jezgra svih stvari, shvatajući neku njihovu, naizgled sakrivenu, tajanstvenu suštinu. Išao je lakim, elastičnim, skoro mačjim korakom, udišući usput okolni vazduh oprezno i profinjeno, kao da ga ispituje. I, zaista, njegove raširene, drhtave nozdrve prenosile su do mozga čitav niz podataka iz spoljašnjeg sveta. Sluh mu je takođe bio izoštren do maksimuma i tako izvežban da je reagovao automatski. Bez svesnog napora dečak je čuo i najmanji šum u prividnoj tišini, on je osluškivao, razlikovao i klasifikovao sve — bio to sušanj lišća, pokrenutog vetrom ili zujanje pčela i insekata, daleka huka mora, koja je dopirala do njega kao omamljujuća, monotona uspavanka ili zvuk popca kraj njegovih nogu, pred čijom rupom je stajala gomilica zemlje.

Iznenada, on je počeo napregnuto da osluškuje. Njegov sluh, vid i čulo mirisa dali su mu jednovremenu opomenu. Okrene ruku ka starcu i dodirnu ga. Onda se oboje zaustaviše. Ispred njih, na ivici grebena nasipa, začuo se praštavi zvuk i dečakov pogled se zaustavi na vrhovima pokrenutog žbunja. Tada se pojavi jedan veliki medved. On se takođe odjednom zaustavio, spazivši ljude pred sobom. Nisu mu se dopali i on poče besno da urliče. Dečak namesti strelu, koja je dotle stajala labavo u ležištu i polako povuče zategnutu žicu luka, ne skidajući pogled sa medveda. Starac je posmatrao iznenada iskrslu opasnost isto tako mirno kao i dečak. Nekoliko trenutaka je proteklo u ovom uzajamnom ispitivanju, a zatim, pošto je medved pokazivao sve veće razdraženje, dečak jednim pokretom glave stavi do znanja starcu da se moraju udaljiti sa staze. Starac se polako spuže niz nasip, a dečak je išao za njim, stalno se osvrćući i držeći zategnutu strelu u luku. Tu su sačekali, dok im nije prštanje žbunja sa suprotne strane naglasilo da je medved otišao.

Dečak se nasmeja pri povratku na stazu.

— Velika životinja, Dedo! — promrmlja on.

Starac zavrte glavom.

— Njih je svakim danom sve više, tužnim glasom reče starac. — Ko bi ikada pomislio da ću dočekati vreme, kada čovek mora da se plaši za svoj život na putu za Visoki Dom! Kada sam bio dete, Edvine, ljudi i žene sa decom u hiljadama su dolazili ovamo iz San Franciska na vikend za vedrih dana. Tada u ovom kraju nije bilo zveri. A medveda nadaleko. Nijednog. Ljudi su morali skupo plaćati da bi ih posmatrali po kavezima zooloških vrtova, tako su bili retki.

— Kako to misliš, plaćati, Dedo? — upita Edvin.

— Pa, tako. Davali su novac čuvarima, koji su se brinuli o tim životinjama i hranili ih.

— Šta je to »novac«?

Pre nego što je starac stigao da odgovori, dečak se priseti, blesnuše mu oči, on triumfalno zavuče ruku u nedra i ispod medveđe kože izvuče jedan izlizan i umrljan srebrni dolar. Starčev pogled užagri, kad spazi novac u dečakovoj ruci.

— Ja ne vidim dobro, promuca on. — Pogledaj h, Edvine, i ako možeš vidi iz koje je godine.

Dečak se nasmeja.

— Ti si tako star, Dedo, uzvikne on s čuđenjem, — a još uvek veruješ da ti mali znaci nešto znače.

Starac se rastuži i prinese novac bliže svojim očima.

— Dve hiljade dvanaesta godina! — usklikne on, a zatim učuta. Posle nekog vremena on nastavi:

— To je bilo one godine kada je Morgan Peti bio izabran za predsednika Sjedinjenih Američkih Država. To mora da je bio poslednji kovani novac, jer je Crvena Kuga došla dve hiljade trinaeste godine. Gospode, gospode, zamisli samo! To se desilo tek pre šezdeset godina, a ja sam danas jedino živo biće koje je u to vreme postojalo! A gde si ga, Edvine, našao?

Dečak, koji ga je posmatrao sa strpljivošću i umerenom radoznalošću, koju čovek obično pokazuje prema brbljivosti slaboumnih, odgovori živo:

— Ja sam ga dobio od Hu-hua. On ga je našao čuvajući koze, dole, blizu poslednjeg izvora San Hoze. Hu-hu mi je rekao da je to novac. Jesi li gladan, Dedo?

Starac stegne svoj štap još čvršće i požuri, koliko su mu nemoćne noge dozvoljavale, stazom nizbrdo, dok su mu oči pohlepno sijale.

— Nadam se da je Her-Lip našao jednog ili dva raka, progundā on.
— Rakovi su dobri za jelo, naročito dobri kad više nemaš zuba, a imaš unuke koji vole svog dedu i uživaju da hvataju za njega rakove. Kad sam ja bio dete...

No Edvin, iznenada zaustavljen onim što je video, zateže svoj luk. Pođe oprezno napred, pa se zaustavi na ivici jednog preseka u nasipu. S druge strane odrona, čučeci priljubljen uz žbunje, jedan unezvereni zec gledao je u njega, drhteći od neizvesnosti. Razdaljina je iznosila punih pedeset stopa, ali je strela ipak pogodila cilj i ustreljen zec, pišteći tužno od iznenadnog straha i udara, s mukom se uvuče u šibljak. Dečak je kao mrka, lepršava prikaza spuzio niz strmi zid provalije i uzleteo uz drugu stranu. Njegovi žilavi mišići ličili su na čelične opruge, ističući svoje elegantne konture u elastično-eksplozivnim pokretima, čitavih sto stopa dalje, u jednom kompleksu žbunja on sustiže ranjeno stvorenje, razbije mu energičnim pokretom glavu o jedno stablo i da ga starcu da ga nosi.

— Zec je dobar, vrlo dobar čak, mucao je starac, — ali kad je reč o nekoj gurmanskoj delikatesi, ja više volim rakove. Kada sam bio dete...

— Zašto ti govoriš mnoge stvari koje nemaju nikakvog smisla? — Edvin nestrpljivo prekide starčevu govorljivost.

Dečak nije baš tačno izgovorio ove reči, već pre nešto što je ličilo na njih, i zato su one bile grlenije, eksplozivnije i štedljivije, bez izlišnih fraza. A starčev govor bio je donekle sličan nekom engleskom jeziku koji je prošao kroz sve stupnjeve iskvarenosti.

— Ja želim da znam, produži Edvin, — zašto ti zoveš rakove »gurmanskim delikatesom«? Rak je rak, zar ne? Nikada ja nisam čuo da ih neko zove tako smešnim imenom.

Starac uzdahne, ali ne odgovori i oni produžiše put ćuteći. Šum mora je postojao sve glasniji i uskoro su oni izašli iz šume na peščani obalski plato.

Nekoliko koza brstilo je kržljivo rastinje, izniklo tu i tamo po peščanim dinama. Čuvao ih je dečak, obučen u životinjsko krzno, uz pomoć jednog psa, po izgledu sličnog vučjaku, koji je sasvim slabo potsećao na škotlandskog ovčarskog psa. Kroz jako hućanje talasa probijao se neprekidan duboki lavež, bolje rečeno urlikanje, koje je dolazilo iz jednog kompleksa stena, stotinak jardi daleko od obale. U

plićaku obale ogromni morski psi ljuljuškali su se na površini vode, upuštajući se povremeno u međusobna krvava razračunavanja. U neposrednoj blizini mora dizao se dim od vatre, koju je potsticao treći dečak, divljačkog izgleda. Blizu njega ležalo je nekoliko vučjaka, sličnih onome što je čuvao koze.

Starac ubrza korake, kijajući jako i približavajući se vatri.

— Školjke! — promuca ushićeno, — Školjke! A ono, zar to nije rak, Hu-hu? Zar nije? Ah, vi ste deco tako dobri prema svome dedi!

Hu-hu, koji je bio približno istog doba uzrasta kao i Edvin, načini grimasu,

— Ima svega, što god hoćeš. Ja sam ispekao četiri raka.

Nestrpljenje paralizovanog starca bilo je dostojno sažaljenja. Namestivši se brzo na pesku u najudobniji položaj, koji su mu dozvoljavale njegove ukočene noge, on izvuče iz nasutog peska jednu veliku školjku. Ljuštura je u vatri otpala i njeno crvenkasto meso bilo je sasvim pečeno. Drhtavim prstima on brzo dohvati parče mesa i prinese ga ustima. No meso je bilo suviše vruće i starac ga isto tako brzo ispljune. On se zagrcnu od bola i suze mu potekoše niz obraze.

Dečaci su bili pravi sinovi divljine, pa im je i humor bio surov humor divljaka. Za njih je ovaj događaj bio izvanredno smešan i oni prsnuše u grohotan smeh. Hu-hu je pocupkivao unaokolo, a Edvin se valjao po zemlji od uživanja. Dečak koji je čuvao koze dotrča da i on uzme učešća u ovoj nesvakidašnjoj šali.

— Izvadi ih, Edvine, izvadi ih da se ohlade, — molio je starac, grčeći se od bola i ne pokušavajući da obriše suze, koje su neprekidno tekle iz njegovih očiju. — Neka se ohladi i rak, Edvine. Ti znaš da tvoj deda voli rakove.

U ognjištu se začu isprekidano intenzivno šištanje, koje je dolazilo iz otvorenih školjaka, koje su ispuštale svoje sokove. Tu su bili i rakovi od tri do šest palaca u dužinu. Dečaci su ih vadili iz vatre štapićima i stavljali na poveći komad drveta da se ohlade.

— Kada sam ja bio dete, mi se nismo smejali našim starijima. Mi smo ih uvažavali i poštovali.

Dečaci nisu obraćali pažnju na ovu primedbu, a starac nastavi da ih obasipa čitavom bujicom jadikovki i prigovaranja. Najzad se umirio i

ponovo posvetio školjkama, ovoga puta mnogo opreznije da ne bi ponovo opekao usne,

Dečaci su se takođe prihvatili jela, služeći se samo prstima, glasno mljaskajući i oblizujući se. Treći dečak, koji se zvao Her-Lip stavi neprimetno nekoliko zrna peska u školjku koju je upravo starac prinosiso ustima. Kada je pesak počeo da golica i grebe starca po desnim i nepcu ponovo se zaori gromki smeh. Ne shvatajući da su s njim terali šegu, starac je kašljao i kijao, grdio i zapomagao, dokle god mu Edvin, sažalivši se, nije pružio tikvu sa svežom vodom da ispere usta.

— Gde su ti rakovi, Hu-hu? — zapita Edvin. — Deda hoće da ih proba.

Starčeve oči opet zasijaše požudno, kada su mu pružili jednog velikog raka. No to je bila samo ljuštura sa nogama i pipcima, a meso iznutra je odavno iščezlo. Drhtavim prstima i pohlepno starac otkide raku jednu nogu i ustanovi da je sasvim prazna,

— Gde su rakovi, Hu-hu? — proštenja on. — Gde su?

Hu-hu napravi nevino lice, pa tobož nehajno, odgovori starcu:

— Ja sam se našalio Dedo, kada sam ti obećao rakove. To su samo stare ljušture. Ja nikad nisam našao nijednog raka.

Dečake je zahvatilo veliko ushićenje, dok su gledali razočaranog starca, kome su kapale suze niz obraze. Zatim, neopazice, Hu-hu zameni praznu ljušturu s tek ispečenim rakom. Iz raščerečenog raka beličasta masa mesa širila je mirišljavi oblak pare.

To zagolica starčeve nozdrave i on pogleda u ognjište s čuđenjem. Prelaz od tužnog ka bezgranično veselom raspoloženju bio je trenutak. On je udisao taj zamamni miris, mucao i blebetao od ushićenja, spremajući se ponovo da jede. Taj prizor bio je za dečake običan, svakodnevan ritual koji je propraćao svaki starčev obrok i oni mu uopšte nisu poklanjali pažnju. Još manje su ih interesovali njegovi uzvici i grimase, koje je pravio mičući usnama i nepcima pri žvakanju i mrmljajući:

— Majonez! Zamislite samo! Pravi majonez! Već je prošlo šezdeset godina, otkako je poslednji majonez bio napravljen! Dva pokolenja su već ispred mene i nikad ga ni primirisati! A u ono doba on se mogao dobiti u svakom restoranu zajedno s rakovima.

Kada se dobro najeo, starac uzdahnu i obrisavši ruke o gola kolena, zagleda se u more. Utolivši glad, on je zadovoljan i sit predao uspomenama.

— Zamislite samo. Ja sam nekada kada bih za lepih dana nedeljom dolazio ovamo, gledao ovu obalu punu ljudi, žena i dece. Nije bilo nijednog medveda da ih zaplaši ili napadne. Ovde, na brežuljku bio je restoran u kome ste mogli dobiti sve što zaželite. Tada je u San Francisku živelo četiri miliona stanovnika A sada u celoj prostranoj oblasti, uračunavši sve, nema ni četrdesetak. Na pučini bilo je čitavo jato brodova koji su odlazili ka Zlatnim Vratnicama, ili izlazili iz njih na okean. Pa ogromni avioni — pravi vazdušni brodovi! Leteli su brzinom od hiljadu milja na sat To je bio minimum prosečne brzine koja je bila dozvoljena po međunarodnom ugovoru o vazdušnom saobraćaju. U to vreme, jedan čovečuljak, Francuz je bio koliko se sećam, preleteo je okean brzinom od dve hiljade milja, ali to je već bilo rizično, suviše rizično za obične konzervativne ljude, kakvi su bili američki građani. On je bio na dobrom putu da otkrije, kako se ljudski organizam može brzo da adaptira na velika povećanja brzine i uspeo bi sigurno da se nije desila Crvena Kuga. Kada sam bio dete, bilo je u životu još ljudi koji su se sećali pojave prvih aviona, a sada sam doživeo da budem poslednji živi čovek koji ih je video.

Starac je i dalje produžio da ćaska, ali dečaci nisu obraćali pažnju na njegovu pričanje, jer su odavno bili navikli da on govori mnoge stvari koje oni ne razumeju. Mnoge reči, koje je on upotrebljavao, nisu postojale u njihovom rečniku. Primećivalo se da u njegovim čudnim monolozima engleski jezik odjednom kao da dobija bolju konstrukciju i da se obogaćuje lepšom i zaobljenijom frazom. No kada bi duže razgovarao sa dečacima, starčev bi jezik postao uprošćen pogrešan i komičan po građi rečenica, baš kao i njihov.

— Ljudi se nisu zadovoljili time, — produžio je starac, — što su osvojili morsku pučinu i vazduh. Oni su sišli pod vodu, sagradili su podvodne brodove — podmornice i proučavali živi svet na velikim dubinama. Prodrli su i duboko u zemlju, ali je tu već išlo teže, mada su u poslednje vreme bili napravili plan kako da omoguće saobraćaj kroz podzemlje i skrate put između kontinenata.

No u to doba nije bilo mnogo rakova — skrene on na drugu temu, primetivši da ga dečaci uopšte ne slušaju. — Oni su bili velika

delikatesa i njihova sezona trajala je samo mesec dana. A sada imamo rakove cele celcate godine. Pomislite samo! Loviti rakove koliko god hoćete, u ma koje doba godine, na obali Visokog Doma!

Iznenadno komešanje među kozama podiže dečake na noge. Psi, koji su ležali oko vatre, potrčaše u pomoć svome drugu koji je čuvao koze, a koze potrčaše prema svojim ljudskim zaštitnicima. Pola tuceta mršavih sivih vukova krstarilo je po peščanim uzvišicama i napadalo na nakostrešene pse. Edvin zateže i pusti jednu strelu, koja međutim, ne doseže cilj. Ali Her-Lip s praćkom, koja je ličila na onu koju je upotrebio David u borbi protiv Golijata, izbací poveći kamen koji zazvižda kroz vazduh od velike brzine. On pade među same vukove i natera ih da se povuku duboko u unutrašnjost eukaliptuske šume.

Dečaci se zacerekaše i polegaše opet u pesak, a starac nastavi da zamišljeno uzdiše. On se prosto prejeo i teško dišući, s rukama prekrštenim preko trbuha, nastavi, ne bez napora, da priča:

— Prolazne misli iščeznu kao pena. — Promrmlja on. Verovatno je to bio neki citat. — Celokupan čovečji rad na ovoj planeti i nije ništa drugo nego pena. Čovek je ukrotio domaće životinje, uništio divlje i očistio zemlju od divljeg prorašća. No kada je sve to učinio, iščezao je i sam. Bujica prvobitnog života opet se vratila, uništavajući sav čovečji rad. Korovi i šume obrasli su njegova polja, divlje životinje napadaju na njegova stada i sada smo dočekali da se vukovi u čoporima pojavljuju na obali Visokog Doma.

— Starac je bio užasnut ovom mišlju, — Tamo gde je nekad živelo u zadovoljstvu, sreći i bezbrižnosti četiri miliona ljudi, danas lutaju divlji krvoločni vukovi, a divlji potomci naših profesora univerziteta, državnika i umetnika s preistoriskim oružjem brane se od svirepih napadača. Pomisli samo! I sve to zbog Skerletne Smrti!

Poslednje starčeve reči privukoše pažnju Her-Lipa, — On uvek spominje to — reče on Edvinu. - Šta mu je to — »Skerletno«?

— Skerletna boja gloga može da me potrese kao zvuk lovačkog roga koji negde blizu mene prolazi - opet izdeklamova starac.

— To je isto što i crveno — odgovori Edvin na pitanje. — A ti to ne znaš zbog toga što dolaziš iz plemena Šofera. Oni nikada nisu ništa znali. Nijedan od njih. Skerletan znači crven. Znam ja to.

— Crveno je crveno, zar ne? — gundao je Her-Lip. — Šta ima tu pametno ako se nešto naziva skerletnim?

Zastane malo pa se obrati starcu:

— Dedo, zašto ti uvek govoriš toliko stvari koje niko ne razume sem tebe? — zapita on. — Skerletan ne znači ništa, a crveno je crveno. Zašto onda ne kažeš »crveno«?

— »Crven« nije prava reč, — glasio je odgovor. Kuga je bila skerletna. Celo telo i lice postajali su skerletni za jedan sat. Zar ja to ne znam? Zar nije bilo dovoljno sve to što sam video? I ja vam kažem da je ona bila skerletna. Nema drugog izraza za nju.

— »Crveno« je za mene dovoljno dobra reč, — promrmlja uporni Her-Lip. — Moj tata naziva crveno crvenim i on sigurno to zna. On kaže da su svi pomrli od »Crvene Smrti«.

— Tvoj tata je neobrazovan čovek i potiče od istog takvog čoveka — odgovori vatreno starac. — Misliš li ti da ja ne znam kako su postali Šoferi? Tvoj deda je bio šofer, što znači da je pre Crvene Kuge vozio auto...

— Šta je to »auto«, Dedo? — upita Her-Lip.

— Nekada nisu ljudi pešačili kilometrima kao danas sine. Oni su imali kola na četiri gumena točka, koja je pokretao motor. Da bi motor radio; ljudi su vadili iz dubine zemlje ulje, koje su zvali nafta, prerađivali ga i dobijali tečnost. To je bio benzin. Njega su sipali u rezervoar motora i benzin je goreo i terao motor, a preko njega i točkove da se kreću i tako je auto išao. Ljudi su imali ulice i puteve. Video si ih Her-Lipe? Zar ne? Kada smo silazili do San Franciska video si ih? Još uvek su dosta očuvani. — On uzdahne. — Samo što nema automobila. Proći će hiljade godina dok opet prva ovakva kola ne krenu Amerikom. .

Eto, to je bio tvoj Deda. On je bio neuk čovek i govorio je sasvim rđavo. On je u svom govoru upotrebljavao vrlo malo reci. Ne mnogo više nego vi, sada. Nedostojalo mu je vaspitanje.

— Šta je to »vaspitanje«? — upita Edvin.

— Zvati crveno skerletnim — potsmevao se Her-Lip, nastavljajući da napada starca. — Moj otac mi je kazao,, a on je to čuo od svog oca, da je tvoja žena bila iz plemena Santa Rozana. On je govorio da je ona bila kuvarica pre Crvene Smrti mada ja ne znam šta je to kuvarica. Možda bi mi ti mogao reći, Edvine.

No Edvin zavrte odrečno glavom.

— Istina je da je moja žena bila kelnerica, — priznade starac. — No ona je bila dobra žena, a vaša majka je bila njena kći. Istina je takođe, da je žena tvoga dede, Her-Lipe, bila iz otmene porodice, ali se to na njenoj deci nije videlo. Ja se još uvek jako dobro sećam, kako sam ih video prvi put. Oni su tada lovili ribu u Temeskalskom jezeru.

Ali, vidiš, Her-Lipe, — nastavi starac. — žene su bile vrlo retke posle kuge. Ona je bila jedina žena koju sam mogao naći, iako je bila kuvarica, kako je tvoj otac naziva. A nije lepo da se na takav način govori o svojim precima.

— Tata kaže da je žena prvog Šofera bila ledi.

— Šta je to »ledi«? — zapita Hu-hu.

— Ledi je žena jednog šofera — brzo odgovori Her-Lip.

— Prvi šofer zvao se Bil; on je bio prost čovek, kao što sam vam i rekao malopre, — objasni starac. — Ali njegova žena je bila ledi — prava ledi. Pre Skerletne Smrti ona je bila žena Van Vordena. Van Vorden je bio predsednik komiteta industriskih magnata i bio je jedan od dvanaestorice ljudi koji su praktično vladali Amerikom. On je bio višestruki milijarder. Imao je na milijarde i milijarde dolara — eto takvog novca kao što je onaj u tvom džepu, Edvine. Tada je naišla Skerletna Smrt i njegova žena postade ženom Bila, prvog Šofera. Bil je imao običaj da je tuče. I sam sam to viđao.

Ležeći potrbuške i lenjo čeprkajući prstima po pesku. Hu-hu iznenada jaukne. Zatim pogleda ispitivački u svoj povređeni nokat, a zatim u iskopanu rupu. On nešto došapne dečacima i oni svi zajedno navale da kopaju po pesku, prodirući sve dublje u tle. Najzad se u iskopanoj jami pokazaše tri ljudska skeleta. Dva skeleta pripadala su odraslim ljudima, a jedan je bio dečji, možda dečak ili devojčica od četrnarstak godina. Starac se takođe dovuče, puzajući po zemlji i zagleda se u jamu.

— Žrtve kuge — progovori on. — Tako su oni umirali svuda poslednjih dana. To je sigurno bila neki porodica koja je bežala od zaraze i umrla ovde, na obali, u podnožju Visokog Doma. Oni... šta ti to radiš, Edvine?

Ovo je pitanje uputio Edvinu u iznenadnom strahu i zgražanju, jer je Edvin sa ručicom svog lovačkog noža počeo da izbija zube iz vilice

jedne od lobanja.

— Hoću da ih nanižem. — odgovori Edvin.

Tri dečaka već su se radosno predali poslu i pri kopanju nisu zapažali starčevo žalosno šaputanje:

— Vi ste pravi divljaci: Kao da nije prošlo šezdeset nego šest hiljada godina od doba avijacije. Već se pojavio običaj nošenja ljudskih zuba. U sledećem pokolenju već ćete bušiti svoje noseve i uši i nositi ukrase od kostiju i školjki. Strašno je znati, a ja to znam, da je ljudska rasa osuđena da se vrati postepeno u prvobitni mrak, a zatim da otpočne ponovo svoju krvavu borbu za civilizaciju. Kada se namnožimo i osetimo da nema dovoljno prostora za sve, počecemo da ubijamo jedan drugog. I tada — ja sam u to ubeđen — vaši potomci nosiće ljudske lobanje oko pasa — tako isto kao što si ti, Edvine, najblagorodniji od mojih unuka već počeo da nosiš taj odvratani svinjski perčin. Baci ga, Edvine, dete moje. Baci ga!

— Šta to brblja ovaj stari gusan — primeti Her-Lip izvadiivši sve zube iz jedne lobanje i deleći ih na ravne delove.

Dečaci su bili vrlo brzi i otsečni u svojim pokretima i njihov govor je ličio na pravo urlikanje u trenucima vatrene diskusije oko toga kome da pripadnu bolji zubi. Tada su oni sva svoja osećanja izražavali jednosložnim rečima i kratkim, otsečnim rečenicama, i taj govor više je ličio na anarhično i besmisleno ispuštanje neartikulisanih zvukova nego na jezik. Pa ipak su se kroz te osiromašene rečenice provlačile gramatičke konstrukcije i pokazivali tragovi konjugacije, svojstvene nekoj višoj kulturi. Pa i sam starčev govor bio je u tim trenucima tako iskvaren, da ako bi ga ovde bukvalno izneli, on bi za čitaoce bio gotovo isto toliko besmislen. No on je tako govorio samo kada bi razgovarao sa dečacima. Kada bi međutim bio u punom elementu svog pripovedanja, njegov bi se jezik polako preobraćao u besprekorno čist engleski. Rečenice su postajale duže i bivale izgovarane sa takvim ritmom i lakoćom, da je to potsećalo na najbolja univerzitetska predavanja.

U međuvremenu je i Her-Lip završio s podelom zuba i on se mekšim glasom, u kome više nije bilo ni traga pređašnjeg uzbuđenja, obratio starcu:

— Pričaj nam o Crvenoj Smrti, Dedo! — Zamoli on.

— Tojest o Skerletnoj Smrti — ispravi ga Edvin.

- Samo nam ne govori tim smešnim jezikom, — produži Her-Lip.
- Govori razumljivo, Dedo, kao što bi govorio neko iz plemena Santa Rozana. Jer ostali Santa Rozanci ne govore nikada kao ti.

Starac je bio zadovoljan tim predlogom. On se nakašlja, sačeka da se dečaci okupe oko njega i umire, a onda otpoče:

— Pre dvadeset ili trideset godina moja se priča mnogo tražila. Ljudi su me satima slušali i morao sam iznova i iznova da opisujem te događaje. Sada, međutim, izgleda da ona nikog više ne interesuje...

— Eto! Šta sam ja rekao! — uzvikne vatreno Her-Lip. — Ostavi te smešne izraze i govori razumljivo! Šta je to »interesuje«! Ti govoriš kao malo dete koje ne zna da kaže ono što hoće.

— Ostavi ga na miru Her-Lipe, — reče Edvin — ili će se on toliko uzjoguniti da neće hteti više uopšte da priča. Propustimo smešna mesta i slušajmo samo ono što je za nas razumljivo.

— Produži, Dedo, — ohrabri Hu-hu starca, jer se ovaj već počeo da žali na nepoštovanje prema starijima i na bezumno vraćanje čovečanstva svireposti, na padanje više kulture u primitivno doba.

Starac je još malo gundao i ljutio se, a zatim se umirio i počeo da priča:

— Tada je bilo na zemlji vrlo mnogo ljudi. Sam grad San Francisko imao je četiri miliona stanovnika ...

— Šta je to milion? — prekine ga Edvin?

Starac ga sažaljivo pogleda.

— Ja znam da vi ne umete brojati dalje od deset, zato ću vam objasniti. Podignite svi obe ruke. Na obema rukama imate svega deset prstiju.

Dečaci, oklevajući, podignu ruke.

— Vrlo dobro — reče zadovoljno starac. Sad ću da uzmem ovo zrno peska — drži ga ti, Hu-hu! — on spusti na detinji dlan zrno peska i produži:

— To zrno peska zamenjuje deset prstiju Edvinovih. Dodaću druga zrno. To znači deset prstiju više.

I tako dalje, sve dok ne stavim toliko zrna peska koliko Edvin ima prstiju. To čini jednu stotinu. Sada ću da stavim ovaj kamičak u ruku Her-Lipa. On zamenjuje deset zrna peska ili deset desetina prstiju, odnosno stotinu prstiju. Staviću deset kamičaka. Oni stoje umesto

hiljadu prstiju. Sad ću da uzmem školjku. Ona zamenjuje deset kamičaka ili stotinu zrna peska ili hiljadu prstiju ...

I tako, s velikim naporom, ponavljajući ceo taj proces objašnjavanja nekoliko puta, on se trudio da sagradi u njihovom zakržljalom intelektu najprostiju pretstavu o brojevima. Kako god su količine postajale veće, dečaci su držali sve više predmeta u rukama. Za još veće količine, starac je uzimao čitave klade kao simbole. Pošto je iscrpeo sve simbole, on je naposletku bio primoran da uzme zube lobanja umesto miliona i ljuštore od rakova umesto milijardi. Tu se konačno zaustavio, jer su dečaci već pokazivali znakove umora.

— U San Francisku bilo je četiri miliona stanovnika, ili četiri zuba.

Oči dečaka letele su s jednog predmeta na drugi, s ruke na ruku, s ruke na šljunak, pesak i, najzad, na Edvinove prste. I na isti način oni su prelazili obrnuti put, trudeći se da na neki način shvate takve nepojmljive brojeve.

— Pa to je bilo čitavo mnoštvo ljudi, Dedo! — usudi se da progovori Edvin.

— Kao ovog peska na žalu, — ushićavao se starac. — Eto, baš kao ovaj pesak. A svako zrno peska — čovek, žena ili dete! Da deco moja, sav taj narod živeo je baš tamo, u San Francisku, I svremena na vreme sav taj svet dolazio je ovamo na izlet. Bilo je više sveta nego peska! Daleko više. A San Francisko bio je po svojoj veličini sasvim prosečan grad. Preko zaliva, tamo gde smo mi živeli prošle godine, bilo je još više ljudi. Od Ričmonda, pa po celoj ravnici i po brežuljcima unaokolo, u celom tom predelu oko San Leandra prostirao se ogroman velegrad od sedam miliona stanovnika. Zna li koliko je to sedam miliona? Sedam zuba... eto vam, to znači sedam miliona!

Opet su oči dečaka preletale gore-dole, sa Edvinovih prstiju do zuba na kladi.

— Cela zemlja je bila prepuna ljudi. Prenaseljenost je bila ogromna. Popis od dve hiljade desete godine pokazao je da ima preko osam milijardi ljudi na svetu, shvatate li? To je... osam ljuštura rakova.

Samo onda je bila drukčija situacija nego danas. Ljudi su dostigli izvanredno visok stepen obrazovanja, pronašli su mnogo stvari, otkrili su mnoge tajne u prirodi i neuporedivo više znali o snabdevanju hranom. I, naravno, što su bolje živeli, ljudi su se brže i

razmnožavali. Hiljadu osamstote godine u Evropi je bilo sto osamdeset miliona stanovnika. Sto godina kasnije, dakle deset zrna peska, je li tako, Hu-hu? — bilo je već pet puta više ljudi. A u dve hiljaditoj godini bilo je već milijardu i po stanovnika samo u Evropi.

Isto tako bilo je i u ostalim delovima sveta. Da, osam ljuštura rakova — osam milijardi, toliko je bilo ljudi kada se pojavila Skerletna Smrt.

Ja sam bio vrlo mlad kada je naišla kuga. Imao sam samo dvadeset sedam godina i živeo sam na drugoj strani zaliva San Francisko, u Berkliu. Ti se sećaš, Edvine, onih velikih kuća od kamena, koje si video, kada smo silazili niz brdo iz Kontra Kosta? Eto, u takvim velikim kućama od kamena sam ja živeo. Ja sam bio profesor engleske književnosti.

Mnogo toga što je starac govorio bilo je nedostupno za mozgove dečaka, no oni su se trudili da makar maglovito shvate ovu priču iz prošlosti.

— Čemu su vam služile te kuće od kamena? — upita Her-Lip, — Zar ste u njima samo stanovali? I u onim najvećim što su im često vrhovi u oblacima?

— Ti se sećaš vremena, kad te je tvoj otac učio plivanju? — upita ga starac.

Dečak odrečno zavrte glavom.

— Svejedno. Ti znaš da plivaš, je li tako? E, pa da bi znao da plivaš morao te je neko naučiti. Te velike zgrade, koje ti spominješ, zvale su se Kalifornijski univerzitet. Tamo smo mi učili mladiće i devojke. Kao što je tebe otac učio da plivaš, mi smo njih učili kako da misle. Imali smo različite predmete pomoću kojih smo ih učili, kao što sam i ja vas maločas učio pomoću peska, šljunka i ljuštura brojanju, da bi shvatili one ogromne brojke o kojima sam vam pričao. Naša znanja su bila vrlo opširna i bilo je mnogo toga da se predaje. Mladići i devojke koje smo mi učili zvali su se studentima. Predavanja smo im držali u velikim prostorijama, koje smo zvali amfiteatrima ili u većim sobama — seminarima. Ja sam u jednom takvom seminaru obično predavao četrdesetorici ili pedesetorici studenata, isto ovako, kao što sada vama govorim. Govorio sam im o knjigama, koje su drugi ljudi pisali pre njih, a često i o knjigama ljudi iz njihovog vremena.

— Jeli to sve što ste radili? Samo govorili, govorili i govorili? — zapita Hu-hu. — Ko je onda lovio divljač za vas, a ko muzao koze?

Ko je lovio ribu?

— Razumno pitanje, Hu-hu, vrlo razumno pitanje. Kao što sam vam govorio tada je snabdevanje hranom bilo vrlo jednostavno. Mi smo veoma mnogo znali, pronašli smo nova, još neiskorišćavana i praktično neiscrpna biološka područja, kao i način za sintetičko dobijanje namirnica. Nekolicina ljudi upravljalo je ogromnim fabrikama koje su proizvodile hranu za sve. Ostali su se bavili drugim poslovima. Kao što si rekao, ja sam sve vreme govorio, bolje rečeno učio mlade i za to sam dobijao hranu i ostale stvari koje su mi bile potrebne. Bila je to izvanredno ukusna i raznovrsna hrana, koju ja nisam okusio već šezdeset godina i nikada je više neću ni okusiti. Poneki put mislim da je najveći uspeh naše civilizacije bila upravo ta hrana. Bilo je neverovatno mnogo, u izobilju, a bila je tako... ah, moji dragi unuci, vi ni ne sanjale kakva su bila ta jela! Eto to je bio pravi život — Jesti tako divne stvari i imati sve što zaželiš!

Ovo je već bilo iznad mogućnosti dečjeg poimanja i sve starčeve reći i misli dečaci su prosto smatrali za izlapela nagvaždanja.

— Sve su to bili u pravom smislu slobodni ljudi, bez obzira što su se bavili nabavkom i proizvodnjom hrane i odeće. To je bio isto tako važan posao, kao i moj. Ja sam tada bio profesor, zvao sam se Džems Hauard Smits. Moja predavanja su bila veoma popularna i uvek dobro posećena. Veliki broj mladića i devojaka dolazio je da sa uživanjem sluša, kako govorim o knjigama koje su drugi ljudi pisali...

... Bio sam vrlo srećan, dečaci moji, imao sam sve što bih zaželeo. Koža na mojim rukama bila je meka i nežna, zato što nisam nikada fizički radio, telo mi je bilo čisto, bio sam izvanredno uredan,, a nosio sam najfiniju i najmekšu odeću. — On pogleda na svoj bedni ogrtač s prezrenjem. — Niko u to vreme nije nosio ovako užasnu odeću. Čak i oni, koji nisu bili tako imućni oblačili su se daleko bolje. Kupali smo se svakodnevno, imali smo divna bela kupatila i u vrtovima bazene za plivanje. A vi se nikada ne perete, izuzev ako slučajno upadnete u vodu ili vam se prohte da plivate.

— Ni ti se ne pereš, Dedo — odvrati Hu-hu.

— Znam ja to, znam. Ja sam nesretni, prljavi starac, eto šta sam. Vremena su se jako izmenila, deco. Danas se niko ne umiva i to se ne smatra sramotom. Ima već šezdeset godina kako nisam video parčeta sapuna. Vi i ne znate šta je to sapun i ja vam i neću

objašnjavati, jer ga po svoj prilici nećete nikada ni videti. Ali ja sam vam pričao o Skerletnoj smrti. Vi znate šta je to bolest. Ona često dolazi od nečistog načina života i mi smo takve bolesti nazivali zaraznima. Ali nisu sve zarazne bolesti dolazile na taj način, Nekiput su se one čoveku privlačile skoro neprimetno, da ga iznenada i podmuklo napadnu. Zarazne bolesti dolaze od takozvanih mikroba, zapamtite tu reč — mikrob. Samo... mikrob je vrlo mali, tako mali da ga ne možete videti golim okom...

Hu-hu poče da se smeje.

— Baš si ti čudan čovek, Dedo! Govoriš o stvarima, koje se ne mogu videti. Ako ne možeš da ih vidiš, kako znaš da postoje? To bih ja hteo da znam! Kako možeš da govoriš o onome što ne vidiš?

— Dobro pitanje. Vrlo dobro pitanje, Hu-hu! No mi smo mogli da vidimo mnoge od njih. Mi smo imali takozvane mikroskope i ultramikroskope, stavimo zaraženi materijal pod njihova staklena sočiva i posmatramo ih kroz njih. Tako smo mogli da vidimo predmete uveličane, daleko veće nego što su oni ustvari. Mnogo toga što smo znali, nikada ne bismo mogli da vidimo i proučimo bez mikroskopa. Naši ultramikroskopi mogli su da uveličaju mikrob i do četrdeset hiljada puta. Setite se: jedna školjka je kao hiljadu Edvinovih prstiju. Uzmite četrdeset školjki — eto toliko puta je bio veći mikrob stavljen pod mikroskop. Za veća uvećanja od ovih, koja su nam takođe često bila potrebna, mi smo se služili takozvanim filmskim slikama, tako da smo na taj način mogli da uveličamo mikrob još za mnogo hiljada puta. Na taj smo način posmatrali ne samo mikrobe nego i sve druge predmete i bića, koja golim okom nismo mogli videti. Znale li koliko su to sićušni stvorovi — ti mikrobi? Evo naprimer, kada bi ti, Hu-hu uzeo zrno peska, pa ga razlomio na deset delova, pa jedan od tih delova opet na deset i tako celog dana, možda bi do večeri dobio jedan tako mali delić kao što je mikrob.

Za dečake je ovo očigledno bilo neverovatno Her-Lip se kezio, Hu-hu prigušeno cerio i jedino je Edvin sačuvao svoju ozbiljnost, mahao im glavom i davao znakove da ćute.

— I šta mogu da učine ti sitni mikrobi čoveku? — upita ironično Hu-hu.

— Šta mogu? Mogu da ga ubiju. I ceo svet da unište, kao što je učinila Skerletna Smrt. Eto šta mogu. Vas buni to što su tako mali. Vi

ste videli crve — parazite, koji vašim psima sišu krv i mislite da i mikrobi tako napadaju. Oni međutim napadaju na mnogo opasniji način. Pošto su vrlo mali, oni ulaze direktno u krv i tamo se razmnožavaju. Čni se toliko razmnože da preplave čovečje telo. Bude ih i po čitavu milijardu u jednom čoveku. To je jedna rakova ljuštura, jeli tako, Hu-hu? Mi smo te sićušne životinjice zajednički zvali mikroorganizmima. Kada bi u krvi nekog čoveka bilo nekoliko miliona ili milijardi takvih životinjica, čovek bi oboleo.

Tih mikroba je bilo mnogo. Delili smo ih na bezbroj vrsta, prema bolestima koje su izazivali. Ipak, i pored mikroskopa, mi smo znali samo neke od tih vrsta, sve ne. Ceo taj nevidljivi svet je još uvek bio pun tajni, koje nikada nismo uspeli do kraja da otkrijemo.

Nešto smo, može se reći dosta, ipak znali. I da bismo ih razlikovali, mi smo im davali različita imena. Tako je naprimer postojao bacil antraksa, pa mikrokokus, bacil tetanusa, difterije i mnogi drugi. Nisu svi od njih izazivali bolesti. Neki su čak bili i veoma korisni. Tako je postojao Bakterium laktis, to je onaj bacil koji nam i danas korisno služi jer pretvara kozju mleko u kiselo — to bi tebe trebalo da zanima, Her-Lipe. Bilo je i mnogo sićušnih gljivica, od kojih su neke takođe izazivale oboljenja, dok druge nisu bile škodljive, pa smo ih čak i iskorišćavali...

Ovde se je starac upustio u čitavo predavanje o mikrobima i njihovim osobinama, upotrebljavajući vrlo često izraze koji su dečacima izgledali ne samo neobični, nego i besmisleni. Oni su se s vremena na vreme zgledali i smejali starcu, a zatim su malo pomalo sasvim zaboravili na starca i njegovu priču i posmatrali pust, olovno siv okean.

Posle izvesnog vremena Edvin se pomakne, pogleda u starca i progovori:

— A Skerletna Smrt, Dedo? Šta je s njom? “

Starac se trgne iz misli, shvati da je odlutao u temu koja je dečacima bila i strana i nezanimljiva, s mukom se vrati sa katedre svoje učionice, gde je u svom zamišljenom ponovnom susretu sa auditorijumom jednog drugog sveta objašnjavao najnoviju teoriju o bacilima i zaraznim bolestima.

— Da, da, Edvine, ja sam sasvim zaboravio da me vi slušate. Ali ti si pametan dečko i shvatićeš da su uspomene iz prošlosti ponekad

tako jake, da čovek sasvim zaboravi da je ustvari samo odvratni starkelja, obučen u jareću kožu, koji luta sa svojim polupodivljanim unucima — čuvarima koza — kroz predele vraćene na stepen prvobitne pustinje, »Prolazna dela nestaju kao pena« — i tako je nestala i naša slavna i ogromna civilizacija. Ja sam samo vaš Deda, jedan umoran starac. Pripadam plemenu Santa Rozana. Uzeo sam sebi ženu iz istog plemena. Moji sinovi i kćeri uzimali su sebi supružnike i iz drugih plemena: Šofera, Sakramento i Palo-Altos. Ti, Her-Lipe, dolaziš od Šofera; ti, Edvine, od plemena Sakramento; a ti, Hu-hu, iz Palo-Altosa. Tvoje pleme dobilo je ime po jednom velikom gradu u kome je bilo sedište jedne veoma čuvene naučne ustanove. Ona se je zvala Stenfordski univerzitet. Sećam se veoma dobro tog univerziteta. Jasno, kao da sam juče bio u njima, vidim pred sobom njegove ogromne institute, sa bibliotekama u kojima je bilo sakupljeno sve što je pretstavljalo hiljadama godina kulturu i nauku planete. Ali ja sam vam počeo pričati o Skerletnoj Smrti. Gde sam ono stao?

— Ti si nam govorio o mikrobima — o bićima koja se ne mogu videti golim okom, a koja čine ljude bolesnima — potseti ga Edvin.

— Da, imaš pravo. Čovek nikada nije mogao da primeti početak bolesti. Isprva je u njegovo telo ulazilo samo nekoliko mikroba. No odmah nakon toga svaka klica se delila na dvoje, te dve su se delile opet svaka na dve i to je išlo tako brzo, da je čovekov organizam vrlo brzo bio prosto preplavljen klicama. Obično bi se tada čovek razboleo. Mi smo bolesti zvali prema vrstama mikroba koji su ih izazivali, naprimer Crveni vetar, grip, žuta groznica, šarlah...

... No s ovim mikrobima dešavale su se čudnovate stvari. Ispočetka je broj bolesti bio mali, A zatim u se počeli javljati novi dotada nepoznati mikrobi, i takvih je bilo sve više. Pre mnogo, beskrajno mnogo godina, kada je na svetu živeo vrlo mali broj ljudi, bilo je i malo raznih bolesti. No ukoliko su se ljudi više množili, ukoliko su rasli gradovi u kojima su oni zajednički živeli, i ukoliko je rasla civilizacija; utoliko se je pojavljivalo sve više novih bolesti, a novi mikrobi ulazili su u krv ljudi. Na taj način poumiralo je bezbroj miliona, čak milijardi ljudskih bića. I što su ljudi živeli u zbijenijim naseljima, u ogromnim zgradama milionskih gradova, to su se strašnije bolesti pojavljivale. Mnogo stotina godina pre nego što sam

se ja rodio crna kuga naišla je na Evropu. Koga god je zahvatila taj je morao da umre. Milioni ljudi su tako poumivali od nje. Zatim bi se ona primirila, nestala isto tako iznenadno kao što se i pojavila, da bi kroz izvesno vreme ponovo pokupila svoje žrtve. Po tesnim prenaseljenim gradovima, prljavim i punim prašine harala je tuberkuloza. Sto godina pre mog rođenja pojavila se takozvana bubonska kuga, U Africi je besnela spavajuća bolest. Bakteriolozi su se borili svim silama protiv ovih bolesti, sprečavali ih i uništavali gde god su mogli, isto tako kao što vi ubijate komarce koji vas napadaju i gonite vukove od vaših kozjih stada. Bakteriolozi...

— Šta su to Dedo, ti, koje nazivaš tako čudnim imenom? — upita Edvin.

— Ti si, Edvine, čuvar koza. Tvoja je dužnost da paziš na njih. I ti se prilično razumeš u taj posao. Bakteriolog, međutim, pazi na mikrobe. To je njegova dužnost i on se trudi da sazna što više o njima. Kao što sam ti rekao, ti ljudi — bakteriolozi su se borili s mikrobima i — ponekad — uništavali ih. Već sam spomenuo jednu strahovitu zaraznu bolest — kugu. Sto godina pre mog rođenja bakteriolozi su pronašli mikrob kuge, Oni su uspeali i da ga fotografišu (ja se dobro sećam tih fotografija, jer sam ih svojevremeno video), dosta su i saznali o njemu, proučavajući ga čitav niz godina, ali nikada nisu uspeali da taj mikrob na neki način unište. Hiljadu osamsto devedeset četvrte godine pojavila se u zemlji Braziliji jedna vrsta kuge zvana »Pantoblast«, koja je usmrtila milion ljudi. No nju su bakteriolozi bolje proučili i uspeali da je unište, tako da se više nije širila. Oni su spravljali takozvani serum, koji su zatim ubrizgavali u čovečje telo i taj serum je uništavao klice, ne škodeći istovremeno ništa samom čoveku,

Godine hiljadu devetsto desete pojavio se Milanski grip. Ova bolest je takođe bila lako uništena. Ali hiljadu devetsto šezdeset i sedme pojavila se nova zarazna bolest, do tada nečuvana. Ona je zahvatala odojčad, parališući ih tako da se nisu mogla pokretati, pa čak nisu mogla ni jesti. Bakteriolozi su lupali glavu čitavih jedanaest godina, dok nisu najzad pronašli sredstvo i protiv tog bacila.

Ali bez obzira na sve te bolesti i njihovo širenje, ljudi su se i dalje sve više množili. A uzrok je tome bio, kao što sam već rekao, lako

nabavljanje hrane i potpuna materijalna sigurnost. Iako je prenaseljenost bila praćena pojavom sve novijih i težih epidemija.

Bilo je i opreznih ljudi, koji su naslućivali da takav razvoj stvari ne vodi dobru. Tako je naučnik Soldervecki još hiljadu devetsto dvadeset devete godine rekao bakteriolozima da nema nikakvih garancija da se neće pojaviti neka nova zarazna bolest, koja bi bila hiljadu puta smrtonosnija nego ijedna dosada i koja bi pokosila stotine miliona ljudi. Kao što vidite, mikro-organski svet ostao je uprkos našim saznanjima, u osnovi do kraja misterija. Znalo se je da postoji takav svet, mnogi njegovi stanovnici bili su proučeni, znalo se i to da s vremena na vreme iz mraka praživota dolaze novi mikrobn oblici koji se hvataju u koštac s ljudima. I to je sve što su ljudi znali o tom svetu. U tom mikroorganskom svetu, međutim, možda je živelo isto toliko mikroba, koliko ima zrna peska na ovom žalu. I stalno su se rađale nove vrste. Možda je i sam život postao iz te riznice neiscrpenih bioloških mogućnosti? Ko zna! Tako je bar isti taj Soldervecki tvrdio, navodeći učenja i otkrića drugih naučnika koji su živeli pre njega...

No u tom trenutku Her-Lip se podiže, sa izrazom velikog negodovanja na licu.

— Dedo, — izjavi on, — ti me strašno umaraš s tim tvojim raznim mikrobima. Prestani već jednom s tom pričom i reci nam najzad šta je to Skerletna Smrt. Ako nećeš, ti nam kaži, pa ćemo se vratiti u logor, a ne da celo vreme slušamo tvoja naklapanja.

Starac ga iznenađeno pogleda, a zatim poče tiho da plače. Nemoćne staračke suze kotrljale su mu se niz obraze i sve breme njegovih osamdeset i sedam godina odražavalo se na njegovom rastuženom licu.

— Sedi samo, — obrati se Edvin Her-Lipu, a zatim nastavi blažim tonom, želeći da umiri starca. — On će nam odmah početi da priča o Crvenoj Kugi, zar ne, Dedo? Sedi Her-Lipe! Molim te, Dedo, produži!

Starac obrisu suze svojim koščatim prstima i posle kraćeg ćutanja počeo da priča drhtavim, pomalo piskavim glasom, koji se s vremena na vreme pojačavao:

— To je bilo u leto dve hiljade trinaeste godine kada se pojavila kuga. Ja sam tada imao dvadeset i sedam godina i sećam se svega vrlo dobro. Bežične vesti...

Her-Lip izrazi opet naglas svoje nezadovoljstvo i starac požuri da mu objasni te reči:

— U te dane mi smo, Her-Lipe, razgovarali kroz vazduh hiljade i hiljade milja na daljinu. Imali smo aparate koji su ispuštali takozvane elektromagnetske talase i ovi su putovali strahovitom brzinom kroz vazduh do mesta gde su ih isti takvi aparati hvatali i pretvarali u ljudski glas. I tako smo jednog dana dobili vest o jednoj čudnoj zaraznoj bolesti koja je izbila u Njujorku. Tada je živelo u toj najlepšoj i najvećoj varoši Amerike preko sedamnaest miliona ljudi. Niko se u prvi mah nije zabrinuo zbog tih novosti — bila je to sitna i svakodnevna stvar. Bilo je samo nekoliko smrtnih slučajeva. Istina, ti bolesnici su brzo, takoreći naočigled, umirali, ali se ipak zbog toga niko nije naročito zabrinuo. Jedan od prvih znakova bolesti bila je pojava crvenila, najpre na licu, a zatim po celom telu. Ali nije prošlo ni dvadeset i četiri sata od te vesti, kad su javili da se pojavio prvi slučaj i u Čikagu. A istog dana saznalo se da se i u Londonu — najvećem gradu na svetu posle Njujorka i Čikaga, već dve nedelje bore sa kugom, zabranjujući da se o njoj u javnosti piše, kako se ne bi stvarala panika.

Stvar je bila ozbiljna, ali se ni mi u Kaliforniji, kao ni u ostalim mestima, nismo zbog toga mnogo uzbuđivali. Mi smo bili uvereni da će bakteriolozi naći načina da ovaj mikrob unište isto onako kao mnoge druge pre njega. I oni su zaista energično reagovali. Ali pojavila se jedna ogromna teškoća. Ovaj mikrob je sa začuđavajućom, dotada nepoznatom brzinom uništavao ljudska bića i neizbežno ubijao svaki organizam u koji dospe. Niko nije ozdravio. Takve bolesti do tada nije bilo! Iako su s vremena na vreme nailazile opasne epidemije. Tako je jednom izbila staroaziska kolera: jedne večeri vi ste mogli sedeti u kafani s nekim potpuno zdravim

čovekom, a sledećeg jutra ugledati kroz prozor kako ga nose na mrtvačkim kolima. No Skerletna Smrt je po brzini kojom je savladavala svoje žrtve bila neuporedivo hitrija. U trenutku od pojave prvih simptoma bolesti čovek bi umro u roku od jednog sata. Neki su istina živeli nekoliko sati, ali su zato mnogi umirali u razmaku od deset do petnaest minuta od pojave prvih znakova bolesti.

A evo kako je to izgledalo: srce je počinjalo da kuca brže, a toplota tela se naglo povećavala. Za tim su se pojavljivale skerletne ospe, šireći se po licu i telu kao šumski požar. Većina obolelih nije uopšte primećivala povećanje toplote i ubrzano kucanje srca — prvo što su primećivali bile su baš te ospe. Obično pri pojavi ospi ljudi su dobijali grčeve. No ovi grčevi nisu trajali dugo i nisu bili naročito jaki. Onaj, ko bi ih preživeo, umirio bi se posle njih potpuno i samo bi osećao kako mu se u telo uvlači neka nepomičnost, koja se nešto kasnije pretvarala u osećaj kočenja. Prvo bi se obolelom ukočila stopala, zatim noge i bedra i kada bi u svom postepenom putu nagore ukočenost doprla do srca, bolesnik bi umirao. Oni nisu buncali, niti im se spavalo. Njihov razum je ostajao čist i vedar do samog trenutka kada bi se srce kočilo i prestajalo da kuca.

Druga čudna stvar kod ove bolesti bila je brzina, kojom se telo raspadalo. Tek što bi neki bolesnik umro, a već bi telo izgledalo kao da se raspada na parčiće, rasipalo se, iščezavalo naočigled prisutnih. To je verovatno bio glavni uzrok zbog koga se Crvena Kuga tako brzo širila. Milijarde mikroba iz leša odmah bi se rasejale po vazduhu šireći infekciju dalje.

Baš zbog toga su bakteriolozi imali tako malo izgleda da savladaju ove opasne mikrobe. Oni su umirali u svojim laboratorijama izučavajući klicu Skerletne Smrti. Umirali su da bi zaštitili druge. Bili su to pravi heroji. Ukoliko su jedni podlegali zarazi, dolazili su drugi i zamenjivali ih. Najzad su u Londonu otkrili taj mikrob. Vest o tome otkriću prenesena je telegrafski u sve krajeve sveta. Ime čoveka koji je otkrio bacil bilo je Trask. On je umro trideset časova posle svog uspeha. Nakon tog ohrabrenja zapelo se po laboratorijama iz sve snage da se pronađe neko sredstvo koje bi taj mikrob uništilo. Kao što vidite, problem je bio da se pronađe neki lek ili serum, koji bi uništavao mikrobe, a bio bezopasan za čoveka.

Pokušalo se je i s jednim metodom, koji se sastojao u tome da se u čovečji organizam ubrizgaju drugi mikrobi, koji bi kod čoveka istina izazvali drugo, lakše oboljenje, ali bi svojim otrovom uništili bacile kuge...

— Ta vi niste mogli videti te mikrobe, Dedo, — prekide ga Her-Lip — a ti stalno govoriš o njima, kao da si ih video, dok ustvari oni nisu ništa. Njih nema, jer ono što se ne može videti, to i ne postoji. Boriti se s onim što ne postoji! Glupost! Mora da su svi u to vreme bili ljudi, i zato su najverovatnije i pomrli. Ja u takve priče, kao što je tvoja ne mogu da verujem ni u kom slučaju.

Starac se ponovo ražalosti i zaplaka, a Edvin ga vatreno uze u zaštitu.

— Razmisli malo, Her-Lipe! Pa i ti veruješ u mnoge nevidljive stvari. Her-Lip zavrte glavom.

— Jeste, jeste, Her-Lipe. Ti veruješ da se mrtvi priviđaju, a nisi nikada video nijednog mrtvog čoveka da hoda.

— Uveravam te da sam ih video prošle zime, kada sam išao u lov na vukove s ocem — odvrati uporno Her-Lip.

— Dobro, — složi se, ne baš uveren, Edvin. — A zašto onda uvek pljuneš u vodu kada prelaziš preko neke reke ili potoka?

— To je zato da bih otklonio nesreću, — branio se Her-Lip.

— Ti veruješ u nesreću?

— Dabome da verujem.

— A nisi nikada video nesreću! — poklopi ga triumfalno Edvin. — Ti si dakle isto toliko glup, kao što sam tvrdiš za Dedu i njegove mikrobe! I ti veruješ u stvari koje ne vidiš! Produži priču, Dedo!

Her-Lip, uništen ovim metafizičkim dokazom, ućuta, a starac nastavi priču. Sada je, međutim, njegovo pripovedanje sve češće bilo prekidano prepirkama dečaka. Oni su se neprestano tiho objašnjavali, prateći svaki na svoj način starčevo pripovedanje o ovom, za njih nepoznatom i iščezlom svetu.

— Najzad se Skerletna Smrt pojavila i u San Francisku. Prvi smrtni slučaj desio se u ponedeljak ujutru. A već u četvrtak ljudi su umirali kao muve i u Oklendu i u Centru San Franciska. Umirali su svugde: u svojim posteljama, pri radu, pa čak i idući ulicom. U utorak sam lično video prvi smrtni slučaj. Bila je to mis Kolfrejn, jedna od mojih studentkinja. Držao sam toga dana predavanje za studente na kome

je i ona bila prisutna. Usred predavanja, primetio sam kako je njeno lice odjednom postalo crveno. Prestao sam da govorim i, zanemeo, zagledah se u nju. Nije bilo ničeg čudnog u takvoj mojoj reakciji, jer nas je tada već sve obuzeo prvi strah od kuge. Odjednom smo samo svi postali svesni da je ona tu, da se pojavila u našoj sredini i da svako od nas može postati njena sledeća žrtva. Devojke zavrištaše i istrčaše iz sobe. Zatim je panika zahvatila i mladiće, pa se i oni nabrzinu udaljiše. Ostala su samo dvojica.

Obolela studentkinja nije imala jako izražene simptome. Njeni grčevi su bili blagi i trajali su manje od jednog minuta. Jedan od studenata donese joj čašu vode. Ona ispi samo malo, pa najednom povika:

— Oh, moje noge! Ja ih više ne osećam!

Posle nekoliko trenutaka ona nastavi:

— Kao da nisu moje. Osećam kao da ih uopšte nemam! Kako su mi kolena hladna! Evo sad i ona trnu!

Ležala je na podu sa čitavim svežnjem svezaka pod glavom. Mi joj, naravno, nismo mogli pomoći. Hladnoća i ukočenost brzo su se popeli preko bedara do samog srca i odmah zatim ona je umrla. Pogledao sam na sat: za petnaest minuta od kako joj se pojavilo na licu crvenilo, ona je umrla, i to umrla tu predamnom, skoro za tren oka, u samoj učionici! A sećam se još i sada da je ona bila vrlo lepa, zdrava i jaka mlada žena. I zamislite: takvo snažno telo nije se uspeo odupirati duže od petnaest minuta bolesti! Sada vidite kako je munjevito bilo dejstvo Skerletne Smrti,

Ja sam ostao kraj umrle devojke još nekoliko trenutaka u sali za predavanja. Za to vreme strah se je raširio po celom univerzitetu i hiljade studenata napuštale su svoje učionice i laboratorije. Kada sam izašao iz sale da bih obavestio rektora, ceo univerzitet je već bio pust. Nekolicina zaostalih žurili su svojim kućama, a dvojica od njih su čak trčali.

Našao sam rektora Hila u njegovoj kancelariji potpuno samog. Izgledao je vrlo star i osedeo, s mnogo bora na licu, koje ranije nisam primećivao. Ugleduvši me, on poskoči od straha i zaključa se u svoj kabinet, zalupivši pre toga snažno vratima. Znao je da sam ja zaražen i uplašio se. Vikao je kroz zatvorena vrata da se udaljim i mahao rukama, zahvaćen panikom. Nikada neću moći da zaboravim

to osećanje, koje me je uhvatilo kada sam išao kroz zanemele hodnike, a zatim preko napuštene poljane, koja je inače vrvila od studenata. Nisam se ničega plašio. Bio sam zaražen i smatrao sam sebe već mrtvim. Ali se zato, umesto straha, svalilo na mene osećanje strašne depresije. Sve je prestalo. Bio je to takoreći smak sveta za mene. Jer, ja sam se rodio takoreći na domaku samog univerziteta. Tu je bila unapred obeležena moja karijera. Moj otac je bio na univerzitetu profesor pre mene, a moj deda pre njega. Čitavih stopedeset godina ovaj univerzitet je neprestano radio kao neka savršena mašina. A sada, iako je izgledalo da se nikad neće zaustaviti, u jednom trenutku, ona je stala. Izgledalo mi je kao da umire neki antičkio sveti plamen na triput osvećenom oltaru. Ja sam bio neiskazano uzbuđen i potresen.

Kada sam se vratio kući, moj kućepazitelj, videvši me da ulazim, vrisnu i pobeže nekud. Zazvonivši, jednom, pa drugi put, ustanovio sam da je pobešla i moja kućna pomoćnica. Ušavši nekako u stan počeh da ga pregledam, idući iz sobe u sobu. U kuhinji naiđem na kuvaricu, koja se baš spremala da ode. Ona takođe vrisnu kad me ugleda i u žurbi ispusti kofer sa svojim stvarima. Ne obazirući se na njega, pobeže iz kuće preko dvorišta, neprekidno vrišteći. I danas još čujem, katkada njeno vriskanje. Znao, deco, mi se nismo ni izbliza tako ponašali, kada bi nailazile na nas obične bolesti. Mi smo tada obično, više ili manje, ostajali mirni i potražili bismo lekare i bolničarke, koji su znali šta treba preduzeti. No ovde je sve bilo drukčije. Ovde lekari nisu mogli ništa pomoći, oni su i sami isto tako bespomoćno umirali, kao i ostali. Bolest se javljala iznenada i tako brzo kosila nemilice sve koji su se zarazili, da niko nije ni pokušavao da nekome pomogne. Dešavalo se obrnuto: kada bi ugledali zaraženog svi bi se razbežali u paničnom strahu. I bili su u pravu. Jer čim bi se na nečijem licu pojavile crvene ospe, taj čovek je bio već praktično mrtav. Nije bilo nijednog slučaja ozdravljenja.

Ostao sam sam samcit u velikoj kući. Kao što što vam već rekao jednom prilikom, u to vreme mi smo mogli da razgovaramo jedan s drugim preko žica, ili prosto kroz vazduh. Telefon zazvoni i ja začuh glas svoga brata. On mi saopšti da neće doći kući, jer se boji da se ne zarazi kugom od mene. Reče mi još da je naše dve sestre ostavio

u kući profesora Bekona. Savetovao mi je da ostanem kod kuće i da se ne mičem dok se ne utvrdi da li sam zaražen ili ne.

Ja sam na sve ovo pristao i ostao sam u kući. Tada sam prvi put pokušao da kuvam. Ispočetka se nisam baš najbolje snalazio u tim poslovima, koje su do tada obično drugi svršavali za mene, ali sam se ubrzo navikao na nov način života i nije mi bilo naročito teško. Pomiren sa sudbinom očekivao sam svakog časa znakove zaraze na sebi. No kuga me nije dirala. Zahvaljujući telefonu mogao sam da razgovaram s kim god sam želeo i da saznam sve novosti. Osim toga, tada su postojale novine. To je bila hartija na kojoj smo pomoću slova ispisivali vesti i sve ostalo što je u to doba interesovalo ljude. Ja sam poručio da mi se one svakog jutra ostavljaju pred vrata, tako da sam znao i sve što se događalo u ostalim zemljama.

U Njujorku i Čikagu vladala je panika. To se isto događalo i u ostalim velikim gradovima. Trećina njujorške policije je bila mrtva. Među pomrlima su bili i šefovi policije. Nije praktično više bilo ni zakona ni reda. Leševi su neukopani ležali po ulicama. Sve železnice, parobrodski saobraćaj i avionske linije koje su donosile u gradove prehrambene artikle i ostalu robu i prevozile ljude, prestale su da rade. Gomile izgladnelih pljačkali su stovarišta i magacine. Svuda samo ubistva, pljačke i pijanstvo. Milioni ljudi su već pobjegli iz gradova. Najpre su se počeli sklanjati bogataši u svojim privatnim avionima i superbrzim automobilima, a zatim je krenula kolona malih automobila, motocikla i pešaka, raznoseći kugu, umirući od bolesti i gladi i pljačkajući usput gradove i sela.

Čovek koji je iz Njujorka slao ove izveštaje — radio telegrafist — bio je sam sa svojim aparatom na vrhu jednog oblakodera. U gradu je — javljao je on ostalo jedva nekoliko stotina hiljada ljudi i oni su bili prosto izbezumljeni od straha i alkohola. Grad je goreo. On je sa svojim predajnikom bio okružen požarima i dimom sa svih strana. Uprkos ! tome, ostao je na svom mestu i neprekidno slao izveštaje.

Posle dvadeset i četiri sata on je saopštio da ni jedan prekookeanski brod nije došao u luku, niti je iz Evrope aterirao ijedan avion. Veza sa Engleskom bila je prekinuta. Poslednja vest sa starog kontinenta, koju nam je ovaj radiotelegrafist saopštio, bila je da je u Berlinu, u Nemačkoj, neki Hofmajer, bakteriolog u Mečnikovljevom institutu pronašao serum protiv kuge. Međutim posle toga više ništa

o tome nije javljeno. Ako je taj Hofmajer zaista pronašao serum, onda je to bilo suviše dockan, inače bi odavno ispitivači iz Evrope došli da nas leče. Mi smo mogli samo da zaključimo da se ono što se dogodilo u Americi, dogodilo i u Evropi i da je u najboljem slučaju nekoliko desetina ljudi na celom kontinentu preživelo Crvenu Kugu.

Radiogrami su dolazili iz Njujorka još čitav jedan dan. Zatim je i to prestalo. Čovek koji ih je slao sa onog oblakodera ili je umro od Kuge, ili je izgoreo u ogromnom požaru koji je besneo u njegovoj okolini, dovršavajući pretvaranje velegrada u počađavele betonske kosture i pepeo.

Ono što se događalo u Njujorku, dešavalo se i u ostalim velikim gradovima. Ista situacija bila je i u Oklendu, Berkliu i San Francisku. Već u četvrtak ljudi su i ovde tako brzo umirali, da se njihova tela nisu mogla ukloniti i mrtvaci su ležali po svim ulicama onemogućavajući saobraćaj, koji je ionako spao na minimum. U četvrtak uveče i iz San Franciska je počelo isto onako panično bekstvo i raseljavanje kao i iz ostalih gradova. Ljudi su masovno bežali u okolna manja naselja. Zamislite samo, deco moja, masu ljudi, gušću nego onaj roj riba što ste videli u reci Sakramento — kako izvire iz gradskih arterija, izbezumljeno jureći preko polja i pokušavajući uzaludno da izbegne sveopštem umiranju. Ljudi, žene, deca, sve je to besomučno jurilo, gazilo nemilosrdno preko malaksalih i vuklo sa sobom sve što su mogli poneti Ali spasa im nije bilo. Jer oni su u sebi nosili i uzročnike smrti. Sve je bilo zaraženo klicama Skerletne Smrti: Čak su i avioni bogataša, leteći preko planina, prerija i pustinja nosili sa sobom i zarazne klice.

Mnogi su pokušali da se spasu bekstvom na Havaje. Ali i tamo je već dospela kuga i kosila sve redom. Ostrva Samoa, Tahiti, Australija, Novi Zeland sve je bilo zahvaćeno kugom. Saznavali smo to iz radioporuka, sve dok nije i u samom San Francisku nestalo svakog poretka i nije bilo više organizovane službe, koja bi primala i slala izveštaje. Taj prekid veze sa celim svetom delovao je čudno na ljude. Svi su se osećali užasno napušteni, svesni da svet nestaje, da je skoro istrebljen. Niko više ni sa kim nije hteo da razgovara, svako je svakom izgledao bivši čovek, nešto što samo pukim slučajem još nije postalo deo opšteg ništavila.

Ima već šezdeset godina kako ceo taj svet ne postoji za mene. Ja znam gde su se nalazili Njujork, Evropa, Azija i Afrika, ali ja nisam čuo o njima ni reči za ovih šezdeset godina. S dolaskom Skerletne Smrti svet je pao potpuno u neki nepovratni ponor. Deset hiljada godina kulture i civilizacije nestalo je u magnovenju, kao pena.

Poslednji podatak o civilizaciji doneo nam jedan Brazilijanac koji je dve godine lutao pomoći male jahte sa jedrima, koja je sam napravio, jer nije imao goriva. On je napustio Rio dva meseca nakon što je Kalifornija bila definitivno istrebljena. Prvo bi krenuo ka jugu, misleći da će se spasti u pustim ravnicama Patagonije, ali je svuda gde je pristajao, nailazio samo na leševe i gradove i sela utonule u tišinu. Buenos Aires, Montevideo, Bahia Blanka — sve je to bilo nemo zgarište. Koristeći povoljan vetar on se malo pomalo dokopao Čilea. Tu je, u blizini Antofagaste, kada je preduzimao jednu od svojih suvozemnih ekskurzija u cilju nabavke hrane, sreo nekoliko ljudi u stanju potpune podivljalosti. Taj Brazilijanac, on je bio antropolog, (to je čovek koji se bavi izučavanjem čovekove prošlosti, one davne, kada još nismo bili izgradili civilizaciju), mi je tom prilikom rekao i ovo: — U tom trenutku mi je bilo strašno žao što nisu kraj mene moji mladi saradnici. Prizor jc bio tako upečatljiv da je govorio neposrednije i bolje od deset tomova naučnih rasprava na temu starijeg kamenog doba. Oni su na moje prijateljsko mahanje rukom odvratili divljačkom vikom i sa nekim toljagama poleteli na mene. Pravo je čudo kako sam odande izvukao živu glavu i dokopao se svog brodića. Njihov izgled govorio mi je da je njihovo divljaštvo posledica pretrpljenog užasa, neka vrsta duševne poremećenosti, mada mi nije jasno, kako se nisu međusobno do tog vremena poubijali. Među njima su bile i dve žene. Bile su obučene u neke polupoderane tanke haljine, kosa im je padala u neredu preko grudi, a pogled im je bio staklenast i toliko pun neke nerazrešene prošlosti, da nisu ni primećivale šta se dešava oko njih. Stajale su nezainteresovano, dok su muškarci trčali za mnom i mahali toljagama.

A govor, — pričao mi je taj Brazilijanac, — to ste trebali da čujete! Takvu smešu španjolskog i praroditeljskog jezika nikada u životu nisam čuo! Kada sam se dokopao sigurnosti moje lađice, viknuo sam im: — Doviđenja, amigos! Oni su odjednom zastali kao ukopani,

nešto od pređašnjeg života zavarničilo je u tim uparloženim vijugama, mlitavo su opustili ruke, na ustima im se video napor da ponove tu odnekud poznatu reč, ali to je trajalo samo trenutak, a zatim su ponovo počeli da viču i prete.

I vi, deco, ne znate više da govorite kao nekadašnji ljudi, — uzdahne starac. — Sve se to promenilo takvom brzinom, da više ne mogu da shvatim kako je civilizacija uopšte mogla da opstane, na onako tankoj kori svesti. Nego gde sam ja ono stao?

— Pričao si kako su se bogataši spašavali na onim čudnim spravama, zaboravio sam im ime... — potseti ga Hu-hu, trudeći se bezuspešno da se seti reči »avion«.

— Da, tako je, Hu-hu. Imaš pravo. Pričao sam vam o avionima bogataša. Oni su takođe nosili sa sobom kugu i makako se ti ljudi trudili da pobegnu što dalje, nisu mogli da se otmu ispod vlasti Skerletne Smrti, koja bi ih dotukla onda kada su već poverovali da su spašeni. Ja sam docnije, kada je bes kuge prošao, sreo samo jednog od njih. Bio je to neki Mangerson koji se isto tako nekim čudom spasao, kao i ja. Posle je on postao Santa Rozanac, oženio se mojom najstarijom kćerkom. On se pridružio našem plemenu osam godina posle te opšte katastrofe. Tada je on imao devetnaest godina i bio pristojan mladić, ali je morao dvadeset godina da čeka da bi se mogao oženiti. U to vreme nije bilo neudatih žena, a starije kćeri u plemenu Santa Rozana bile su već udate. Zbog toga je on morao čekati dok moja Meri nije napunila šesnaest godina. Njegovog sina Gimp-Lega ubio je prošle godine jedan razjareni planinski lav.

Mangersonu je bilo jedanaest godina, kada je izbila kuga. Njegov otac je bio jedan od industriskih magnata, vrlo bogat i uticajan čovek. On je odmah prvih dana, čim je shvatio opasnost situacije, uzeo najpotrebnije namirnice i novac i sa porodicom pobegao izvan naseljenih zona na svom privatnom avionu tipa »Kondor«. No na domaku stepa Britanske Kolumbije, iznad planine Šasta dogodio mu se težak kvar na motoru i on je bio prinuđen da se spusti. Vi ste, deco, čuli za planinu Šasta? Ona se nalazi daleko, sasvim daleko na severu. Među njima je uskoro izbila kuga i taj jedanaestogodišnji dečak jedini je ostao živ. Osam godina on je živeo sam, lutajući po pustim teritorijama, tražeći uzalud, najpre svoje rodnike, a onda bilo kakve žive ljude. Ne znate vi to, deco, kakvo je to užasno osećanje

biti potpuno sam u celoj svojoj vrsti. Ja ne verujem da bi ijedna životinja to preživela, to je mogao da izdrži samo čovek. Naposletku, idući prema jugu, on je sasvim slučajno naišao na naše pleme Santa Rozana i priključio nam se.

Ali ja sam se udaljio od svoje priče, je li tako Hu-hu?

— Dobro da si sam primetio. Ti stalno počinješ da pričaš nešto novo. Ako budeš i dalje tako činio nećeš završiti ni do večeri, — odgovori Her-Lip umesto Hu-hua.

— Ćuti, Her-Lipe i slušaj, — reče Edvin. Ti se stalno nešto buniš. Samo ti, Dedo, nastavi, mi te slušamo.

Starac, preko običaja, nije zaplakao. Samo je za trenutak ućutao da bi povezao misli.

— Kada je počelo veliko bekstvo iz gradova okolo San Franciska i dok su u gradu još radili telefoni, ja sam stalno razgovarao sa svojim bratom. Kazao sam mu da je ovo bekstvo iz gradova bezumlje i da se tako niko neće spasti. Rekao sam mu još da u meni nema ni klice zaraze i da je potrebno da se udaljimo zajedno sa svojim najbližim rođacima na neko mesto koje ne bi bilo jako udaljeno, a ipak bi bilo dovoljno bezbedno. Razmišljali smo neko vreme obojica, predlagali ovo i ono, ali smo se na kraju složili da je moj predlog dobar i za sklonište izabrali zgradu hemiskog instituta pri univerzitetu. Planirali smo da nabavimo i tamo sklonimo dovoljno namirnica i da sprečimo oružjem svako lice koje bi pokušalo da se uvuče kod nas, pošto se u naše sklonište definitivno povučemo i zatvorimo.

Kada smo sve ovo ugovorili, moj brat me zamoli da ostanem kod kuće još dvadeset i četiri sata, kako bi bio konačno siguran da nisam zaražen kugom. Pristao sam na ovaj predlog i on mi je obećao da će doći sutradan do mene. Zatim smo počeli da razgovaramo o detaljima u vezi snabdevanja hranom i o organizovanju odbrane Hemiskog instituta, kada jednom budimo tamo. Usred razgovora telefon je prestao da radi i više nisam imao kontakta sa spoljnim svetom.

Te večeri nije bilo električne svetlosti. Sedeo sam usamljen u mraku. Sve je bilo u prekidu. Toga dana više nisu izišle ni novine i ja nisam imao ni pojma šta se okolo događa, Sedeći u mraku setio sam se jedne knjige velikog pisca H. Dž. Velsa, koji je živeo davno pre mene. U njoj je on opisao kraj naše civilizacije, ali nije predvideo da

će se to desiti ovako. On je pisao u toj knjizi o tome, kako su iz svemira došla neka druga bića, koja su imala još snažnije mašine i oružja nego mi i posle strašnog rata savladala čovečanstvo. Sedeo sam tako u tami sobe i mislio kako ljudi u Velsovo vreme nisu poznavali sami sebe, Oni su uobražavali da ih može uništiti samo neko sa strane, a da su na Zemlji oni suvereni gospodari Međutim naišle su sitne životinjice i bez ičega, bez ikakvog oružja i mašina, prosto svojim prisustvom, tako reći za tren oka, uništile i čoveka i sve što je u toku dugih vekova taj čovek stvorio.

Ali vi to, deco ne možete shvatiti. Vi se nalazite na početku jedne nove istorije, a ja sam prepun uspomena iz prošlosti.

I tako, dok sam očekivao da prođe još jedna noć, posle koje će svet opet biti siromašniji za milione bića, začuo sam psovke, uzvike i pucanj revolvera. Prišao sam prozoru i pogledao na ulicu. Video sam otseve nekog ogromnog požara iz pravca Oklenda. To je, deco, u pravom smislu reči bila noć užasa. Ni za trenutak nisam mogao zaspati. Uskoro sam ustanovio uzrok onog pucnja. Neki čovek — kako i zašto, ne znam — bio je ubijen na sporednoj stazi pred mojom kućom. Ono je sigurno bio njegov revolver, pucao je, rekao bih po zvuku glasa, nasumce. Međutim, nešto kasnije začuli su se uzastopni pucnji iz automatskih pištolja, a zatim začuh jecaje i jauke ranjenog nesrećnika, koji je preklinjao za pomoć. Naoružan sa dva otkočena automatska revolvera, otvorio sam vrata i približio mu se. Pri svetlosti šibice spazio sam da je on, pored toga što je ranjen na više mesla, istovremeno i zaražen kugom. Ja se okrenuh i pobegoh u kuću odakle sam ga još čitavih pola sata slušao kako ječi i preklinje.

Ujutru je došao moj brat. Odmah smo se počeli spremati za preselenje. Ja sam pokupio u ručnu torbu stvari od vrednosti, koje sam nameravao da uzmem sobom i ne misleći da mi one neće biti ni od nikakve koristi. Možda sam tada još verovao da će se civilizacija ipak zaustaviti na rubu ovog ponora. Brat mi je pomagao, raspičavši se o detaljima našeg plana. Sasvim slučajno ga posle par trenutaka pogledah i skamenih se. On primeti moj izraz lica i upitno i sa strahom me pogleda. Nisam u prvi mah znao šta da mu kažem. Na licu su mu se pojavili tragovi zaraze i ja sam znao da on ne može s

nama u hemiski institut. On mi se u momentu nehotice približi i ja kao oparen skočih, našavši instiktivno spasonosnu reč:

— Pogledaj se u ogledalo!

On oklevajući priđe i pogleda. Lice mu se crvenilo i dobivalo ie sve intenzivniju boiu dok je stajao pred ogledalom. Najzad se on okrene i sruši na stolicu.

— Bože moj, — reče. — Ja sam zaražen! Ne prilazi mi, molim te!
— onda je nastavio tišim glasom punim rezignacije: — Ja sam znači već mrtav čovek.

Uskoro ga uhvatiše grčevi. On je umirao čitava dva sata i do poslednjeg trenutka bio pri svesti. Žalio isto kao i ona studentkinja, na hladnoću u nogama, zatim bedrima i onda je došao kraj. Grč je zahvatio srce.

Na takav se način sa ljudima obračunavala Skerletna Smrt. Dohvatio sam svoju ručnu torbu i u besomučnom strahu pobegao na ulicu. Prizor koji sam tamo zatekao bio je strašan. Svuda sam se spoticao o mrtva tela. Neki koji su se još teturali, a već nisu pripadali živim bićima, odjednom bi se zaustavili i srušili na pločnik. Tamo bi se još malo kopricali i onda bi celu tu užasnu agoniju zaustavila smrt. Mnogobrojne vatre su besnele u Berkliu a Oklend i San Prancisko bili su skoro već zbrisani ogromnim požarima. Dim od vatri ispunjavao je nebo, tako da je usred dana vladala takva tama kao u kasno predvečerje, Kada bi se mestimično razredili pramenovi dima, sunce bi se probijalo kroz tu sivu zavesu tek kao nejasan tamnocrveni krug. Uistinu, deco moja, to je ličilo potpuno na poslednji dan smaka sveta, kako je bio opisan u nekim jako starim knjigama.

Oko mene na sve strane ležali su napušteni automobili. To je značilo da su i poslednje zalihe benzina nestale. Moj je duh i pored svih udaraca koje mu je zadala sudbina sačuvao izvesnu vedrinu. Pomislio sam na staru istinu koja kaže da čovek jedino može da se spase peške. Ali bi me posle par trenutaka prizori na koje sam nailazio opet vraćali u stanje potištenosti. Sećam se jednog takvog automobila, koji je nepomično stajao na ulici. U njemu su muž i žena ležali mrtvi na sedištima, a na kaldrmi pored njih bila su još dva ženska i jedan dečji leš. Na sve strane bilo je i čudnih i stravičnih prizora. Ljudi su prolazili tiho i neprimetno, kao utvare. Blede žene sa

decom u naručju, očevi vodeći odrasliju decu za ruku. Išli su sami, u parovima ili kao čitave porodice i sve je to bežalo izvan gradova smrti. Neki su nosili namirnice, drugi pokrivače i stvari od vrednosti, a mnogi nisu nosili ništa.

Nedaleko od moje kuće bila je kolonijalna radnja. To je bila prostorija u kojoj se prodavala hrana. Dobro sam poznavao njenog sopstvenika. Bio je to miran, trezven i pošten, ali tvrdoglav čovek. Bio je unutra i branio je svoju imovinu, umesto da se spašava iz ovog užasa. Prozori i vrata na radnji bili su razbijeni, no on je, sakriven negde iza tezge, pucao na svakoga ko bi pokušao da uđe unutra. Na ulazu jr već bilo nekoliko mrtvaca, koje je on ubio ranije, u toku dana. Gledajući izdaleka spazio sam jednog od pljačkaša kako razbija prozore susedne veletrgovine. U toj radnji su nekada bile prodavane cipele. Zatim je odnekud iz blizine dovukao parče goruće grede i potpalio zgradu. Nisam ni za trenutak pomislio da pomognem trgovcu. Bio sam svestan toga da je prošlo vreme za ovakva dela. Civilizacija se rušila kao kuća od karata i svako se brinuo samo o sebi.

Brzo sam se udaljio jednom poprečnom ulicom s ovog mesta, ali sam na prvom sledećem uglu ugledao novu dramu: dva čoveka napala su na muža i ženu sa dvoje dece i pljačkala ih. Toga čoveka poznavao sam samo iz viđenja. On je bio pesnik čijim sam se stihovima nekada divio. Ipak, ja mu nisam pritekao u pomoć, jer u istom trenutku kada sam naišao, odjekne revolverski pucanj i on se stropošta na zemlju. Žena vrisnu i odmah zatim se i ona sruši pod udarcem pesnice. Ja viknuh pretećim glasom na bandite, no oni se bez trunke straha okrenuše i uperiše cevi svojih revolvera u mene. Pobegao sam iza ugla. Bio sam opkoljen sve većim požarom. S obe strane ulice gorele su zgrade i vazduh je bio prepun dima i plamena. Odnokuda iz mraka dopro je do mene piskav glas neke žene koja je zapomagala. Ovog puta ne samo da joj nisam pritekao u pomoć, već se nisam ni okrenuo. Čovečje srce se već skamenilo pored takvih strahota i svako ko je ostao živ, i koga još nije zahvatila zaraza mogao je čuti isuviše ovakvih očajničkih poziva, a da bi imao volje da bilo kome pritekne i pomogne mu.

Kada sam se nešto kasnije vratio na pređašnji ugao, dvojice pljačkaša više nigde nije bilo... Pesnik i njegova žena ležali su mrtvi na kolovozu. Bio je to užasan prizor. Njihovo dvoje dece je iščezlo ko zna kuda. I ja sam tada shvatio zašto su begunci obično imali bleđa, unezverena lica i pri susretima samnom izmicali krišom. Ja sam bio naoružan i oni su i mene smatrali za jednog od bandita koji su krstarili zapaljenim gradom. Svi ti prizori pomogli su mi da odjednom shvatim da smo mi usred naše civilizacije pod svojim skrovištima i pod svojim krovovima gajili i podizali varvare i divljake. I sada, za vreme naše nesreće, oni su se ustremili na nas kao divlje zveri i ubijali nas na svakom koraku.

No i oni su ginuli zajedno sa ostalima. Činili su hiljade svireposti, kakve čovek nije mogao ni da zamisli, a zatim su se svađali i ubijali međusobno u opštoj izbezumijenosti. Video sam jednu grupu radnika, kako udruženi sa svojim ženama i decom u sredini kolone, napuštaju grad probijajući se kroz vatru. Bolesne i iznemogle nosili su na nosilkama, a nekoliko konja vuklo je teška kola natovarena namirnicama. To je bio istovremeno i tužan i dirljiv prizor, kada su

onako ujedinjeni prolazili kroz ulice obmotane u dim. U prvi mah, kada su me spazili da im stojim na putu hteli su me ubiti, ali su se predomislili i dok su prolazili kraj mene jedan od njih mi dovikne nekoliko reći, pozdravljajući me i izvinjavajući se. On mi reče da oni ubijaju kradljivce i zločince, koje vide i da su se baš zbog toga tako udružili, jer je to bio jedini način da se zaštite od njih.

Tu sam prvi put ugledao nešto, što sam docnije često posmatrao. Na licu jednog od tih begunaca pojavili su se znaci Skerletne Smrti. Svi oko njega odmah bi se udaljili, a on bi bez ijedne opomene izišao sa svog mesta u koloni i propustio ostale da prođu. Njegova žena, izbezumljena od bola, pokušavala je da pođe za njim. Ona je vodila za ruku četvorogodišnje dete. No muž joj energičnim glasom naredi da pođe sa ostalima, a ovi je uhvatiše i sprečavaše je da mu se pridruži. Posle kratkog vremena sve je opet bilo mirno, kolona je nastavila svoj put, a kada je poslednji iz grupe prošao, čovek sa skerletnim lice mahne poslednji put tužno rukom u znak pozdrav a zatim uđe u trem na suprotnoj strani ulice. Malo zatim čuo sam pucanj iz revolvera i spazio tog isto čoveka kako se stropoštava mrtav na zemlju.

Probijajući se dva puta uzastopce kroz sam požar ipak sam nekako uspeo da se dokopam univerziteta. Na samoj ivici poljane naišao sam na jednu grupu univerzitetskih nastavnika, koji su takođe potražili skrovište u Hemiskom institutu. To su sve bili oženjeni ljudi i s njima su bile i njihove porodice, zajedno sa dadiljama i poslugom, Jedan od njih me prijateljski pozdravi. Pogledao sam ga i jedva u njemu poznao starog prijatelja, profesora Badmintonu. Negde je prošao kroz sam plamen pa mu je izgorela njegova inače čuvena brada. On mi reče da su ga pljačkaši grozno isprebijali, a da je njegov brat poginuo prošle noći braneći njihov stan. Na pola puta do same zgrade instituta on mi skrene pažnju na lice gdje Svinton. Ono što sam spazio kada sam pogledao njeno lice bilo je nesumnjivo skerletna ospa. Ostale žene, kad primetiše šta se desilo ciknuše sve u isti mah i pobegoše od nje. Njena dva deteta sa dadiljom otrčaše takođe za ženama. Jedino je njen muž — dr. Svinton ostao s njom.

Ti produži, Smite, reče mi on posle kraće pauze. — I pripazi na moju decu, molim te. Što se tiče mene, ja ostajem sa svojom ženom. Znam da je ona već ustvari mrtva, ali ja ne mogu da je ostavim.

Kasnije, ako se spasem, ja ću doći u Hemiski institut, a vi pazite pa me pustite unutra.

Ostavio sam ga nagnutog nad ženom. Jadnik, pokušavao je da joj ublaži nekako poslednje trenutke. Ja sam međutim potrčao i pridružio se ostalima. Naša grupa je poslednja puštena u Hemiski institut. Naoružani automatskim oružjem čuvali smo brižljivo naše skrovište. Prema našem prvobitnom planu ovde se je moglo skloniti šezdeset osoba. Međutim svaki od onih na koje se računalo doveo je ovamo sa sobom i sve svoje srodnike i prijatelje, pa i čitave stotine ljudi. Ali Institut je bio prostran, a pošto je bio izdvojen od gradskih blokova nije postojala opasnost da izgori od velikih požara koji su besneli svuda oko njega.

U Institutu je bila sakupljena velika količina hrane, ali osim toga postojali su i mnogi drugi problemi koji su iskrsnuli usled ovakvog zajedničkog načina života. Ustanovljen je čitav niz odbora i mi smo zaista pokazali izvanredan smisao za organizaciju. Jedan odbor je preuzeo na sebe dužnost da svakodnevno deli određene obroke svim porodicama i grupama. Nije bilo nikakvih žalbi na rad ovih odbora. Ja sam bio u odboru za odbranu. Naš odbor nije u početku imao naročitog posla, jer se prvog dana nije u blizini pojavio nijedan pljačkaš. Ipak smo ih mogli videti u daljini i po dimu njihovih vatri ustanovili smo da je nekoliko njihovih logora već bilo na suprotnoj ivici poljane. Pijanstvo je među njima uzelo strahovitog maha, i u više mahova čuli smo kako izvikuju razne prostačke psovke ili viču luđačkim glasom nešto nerazgovetno. Dok je oko njih čitav svet propadao i sav okolni vazduh bio ispunjen dimom požara, ova odvratna stvorenja uživljavala su svoje bestijalnosti, tukli se, pili i umirali... A na kraju krajeva, kakvog je to smisla sve zajedno imalo? Ionako su svi umirali. Umirali su i dobri i rđavi, i snažni i slabi, i oni što su voleli život i oni koji su ga proklinjali. Svi su iščezavali. Sve je nestajalo.

Pošto je prošlo dvadeset i četiri sata, a među nama se nije pojavio nijedan slučaj kuge, mi se obradovasmo i od radosti počesmo da čestitamo jedan drugome, na spasu. Zatim smo rešili da iskopamo za svaki slučaj jedan bunar. Vi ste, deco, svakako videli velike gvozdene cevi? One su u to doba raznosile vodu po svim delovima grada. Mi smo se bojali da će požari u gradu izazvati prskanje cevi i

da će se isprazniti svi rezervoari vode. Stoga smo razbili cementirani patos u dvorištu Hemiskog instituta i iskopali bunar. Među nama je bilo mnogo mladića — studenata univerziteta i mi smo radili na smenu danonoćno na kopanju tog bunara. Kasnije se pokazalo da su naša strahovanja bila opravdana. Tri sata pre nego što smo naišli na vodu, vodovodne cevi su presušile.

Prodoše i drugih dvadeset i četiri sata. Kuga se još uvek nije pojavljivala među nama. Već smo se sasvim ponadali da smo spašeni. U Institutu je zavlдало nesvakidašnje radosno raspoloženje. Neki su čak bili toliki optimisti da su počeli da pevše po stepeništima. Izgleda da je čoveku dovoljan jedan normalan dan da zaboravi sve užase koje je preživeo.

Mi tada još nismo znali ono što sam ja tek kasnije shvatio: da je inkubacioni period Crvene Kuge iznosio nekoliko dana i da je celo to zatišje bilo samo posledica slučajnosti da su svi u institutu bili inficirani neposredno pre dolaska u ovo zatočeništvo. Ne znajući to, mi smo drugog dana uveče već prihvatili odsustvo kuge kao sasvim prirodnu i konačnu činjenicu i počeli da se bavimo sitnim problemima boljeg smeštaja i raznovrsnije ishrane.

No treći dan nas je potpuno izveo iz te prijatne zablude. Nikada neću zaboraviti noć uoči tog dana. Ja sam bio na straži od osam do ponoći. S krova zgrade posmatrao sam kako jedan za drugim nestaju u plamenu spomenici čovekove slave i vlasti. Požari su postepeno postali toliko jaki da je celo nebo bilo obasjano. Pri jarko crvenoj svetlosti mogli ste bez naprezanja čitati i najsitnija slova. Izgledalo je kao da je ceo svet zavijen u plamen. Po celom San Francisku suklljali su u vis stubovi dima i vatre iz mnogobrojnih velikih žarišta, koja su ličila na čitav niz aktivnih vulkana. Oklend, San Leandro, Huard, sve je to buktalo od proždirućeg plamena, a lanac paljevina protezao se daleko na sever, čak do Ričmonda. Bio je to strašan i čudesan prizor. Civilizacija je propadala u vatri i dahu smrti.

Te noći, oko deset časova, veliki barutni magacini na rtu Pinal počeli su da lete u vazduh jedan za drugim. Potresi su bili tako jaki da su se najveće zgrade klatile kao za vreme katastrofalnog zemljotresa, a sva preostala stakla bila su razbijena na parčiće. Napustio sam brzo svoje stražarsko mesto na krovu i uputio se

dugačkim hodnicima instituta, od prostorije do prostorije, umirujući preplašene žene objašnjavajući im šta se napolju dogodilo.

Sat kasnije s prozora u prizemlju čuo sam divljačku viku u logorima pljačkaša. Čuli su se jauci, piska i pucnji iz revolvera. Ispočetka nismo znali o čemu se radi. Tek kasnije smo saznali da je ovaj krvavi međusobni obračun proizišao iz pokušaja zdravih da se oslobode bolesnih u svojim redovima.

Bilo kako bilo, tek nekoliko pljačkaša, zaraženih kugom pobjeglo je preko poljane i u bežanju približilo se kapiji instituta. Mi smo im objasnili da nikog ne primamo i da se udalje od zgrade što pre. Na to su oni počeli da nas psuju, a zatim su otvorili vatru iz svojih pištolja na nas. Profesor Meruoter, koji je stajao na jednom od prozora bio je odmah pogođen metkom posred čela. Tada i mi odgovorismo vatrom iz svog oružja i svi pljačkaši izuzev trojice pobješe. Među onima koji su ostali tu pred vratima zgrade bila je i jedna žena. Oni su već bili potpuno obuzeti zarazom, i stoga, izbezumljeni, mislili su samo na pakosnu osvetu prema onima koje ruka smrti još nije bila dohvatila. Sa užarenim licima, pod nebom obasjanim crvenom svetlošću oni su pre ličili na neke odvratne demone, nego na ljude, pucajući iz svojih revolvera onako nasumce u pravcu nas. No taj okršaj nije dugo trajao. Jednog od njih ubio sam sledećeg trenutka, a i drugi čovek i žena stropoštaše se posle nekog vremena umirući sa kletvama na usnama. Da li smo ih ubili mi, ili je to učinila Skerletna Smrt to se u onom haosu crvene polutame nije moglo razabrati.

Stanje je postalo kritično. Usled eksplozije u barutnim magacinima svi prozori na zgradi Instituta bili su porazbijani. Na taj način opet smo bili izloženi zaraznim klicama i čitava naša izolacija nije više vredela ništa. Zadah od leševa pred zgradom dopirao je u naše sklonište i mi smo uputili zahtev našem sanitetskom odboru da ukloni na svaki način leševe ispred zgrade, iako smo bili svesni da te ljude šaljemo u sigurnu smrt. Ali u ovakvom trenutku nije bilo vremena za sentimentalnost. To je bilo pitanje opstanka ili uništenja svih koji su bili u zgradi.

Sanitetski odbor se zaista herojski odazvao ovom pozivu. Jedan od neoženjenih profesora i jedan mladi student dobrovoljno se prijaviše da izvrše ovaj zadatak. Rastanak sa njima bio je težak za sve. Oni se oprostili sa svima koji su bili kraj njih, doviknuše nam: Zbogom i

izađoše na poljanu ispred zgrade. Da, deco, to su bili junaci! Oni su žrtvovali sebe da bi spasili četiri stotine drugih! Ispunivši svoj zadatak oni su na trenutak zastali i posmatrali nas zamišljeno. Zatim su nam domahnuli rukom u znak poslednjeg pozdrava i polako, pognute glave, otišli preko poljane u pravcu zapaljenog grada.

No sve su te mere predostrožnosti bile uzaludne. To smo uvideli već slededeg jutra, kada se među nama ponovo pojavio jedan slučaj kuge. Obolela je jedna devojka, koja je bila dadilja u porodici profesora Stauta. Nismo imali vremena za uviđavnost i taktičnost. U nadi da je ona jedina, mi smo je odmah izbacili iz zgrade i naredili joj da se udalji kud god zna.

Ona se nije opirala. Polako se udaljavala preko poljane kršeći ruke i plačući tužno i bespomoćno. Mi smo se tada, ja to danas deco uviđam, poneli prema njoj kao životinje, ali šta smo mogli drugo da učinimo? Nas je bilo toliko da se nismo smeli obazirati na pojedince, ako bi zbog toga pretila opasnost svima ostalima.

Ali ni to nije pomoglo. U jednom laboratorijumu na spratu nastanile su se tri porodice. To popodne kada smo obilazili zgradu naišli smo kod njih na četiri leša i pet slučajeva kuge u raznim stadijima oboljenja.

Tada je zavladao opšti užas. Ljudi su sa strahom izbegavali jedni druge i lutali tamo-amo po zgradi kao zarobljene zveri. Ostavljajući mrtve i obolele iz onih porodica tamo gde smo ih zatekli, izdvojili smo zdrave u posebnu prostoriju. Pokušavali smo na sve moguće načine da sprovedemo kakvu-takvu izolaciju, ne bi li nekako zaustavili pohod smrti u našim redovima. Neko vreme smo verovali da smo u tome uspeali, ali tada nam je zaraza zadala poslednji udarac i poljuljala sve nade koje smo još imali. Crvena Kuga je izbila i među ostalima, pojavljujući se bez ikakvog pravila tu i tamo po sasvim udaljenim prostorijama, Mi smo se istina borili i dalje. Čim bi se na nekom pojavili prvi znaci zaraze, mi bismo ga odmah izdvojili u posebnu sobu. Terali smo zaražene da tamo idu sami, kako bi izbegli svaki mogući kontakt sa njima. Ponašali smo se prema njima kao divljaci, bez ikakvih obzira, zahvaćeni panikom. Pa ipak kuga je i dalje besnela među nama i punila sobu za sobom mrtvima i umirućima. Oni, koji su još ostali zdravi, povlačili su se iz prostorije u

prostoriju, sa sprata na sprat, dok nije more smrti, sobu za sobom, preplavilo celu zgradu.

Zgrada Hemiskog instituta se je pretvorila u pravu grobnicu. Sledeće noći zdravi su pobjegli iz nje, ponevši sa sobom sve oružje i veliku rezervu kondenzovane hrane. Ulogorili smo se na drugoj strani poljane, suprotnoj onoj na kojoj su se nalazili pljačkaši. Pošto smo uvideli da ovde ne smemo dugo ostati raspodelili smo dužnosti. Dok su jedni čuvali stražu oko logora, drugi su dobrovoljno otišli da ispitaju situaciju u gradu i da nađu kakva bilo prevozna sredstva, koja bi nam omogućila da izađemo nekud van gradskog područja, što nam je inače u ovoj situaciji bilo nemoguće, jer smo morali rešiti problem prenošenja hrane i starijih, kojih je takođe bilo među nama.

Ja sam bio u jednoj od ovih izvidnica. Doktor Hojl, prisativši se da je svoj automobil ostavio u kućnoj garaži, zamoli me da odem da ga potražim i da vidim da li se još može upotrebiti. Izviđanje smo vršili udvoje. Ja sam išao sa nekim Dombijem, studentom druge godine. Bilo je veoma rizično ići u ovakvoj situaciji u naselja koja su predstavljala pravi razbojnički osinjak. A da bismo došli do kuće doktora Hojla, morali smo da pređemo najmanje pola milje baš kroz najnastanjeniji deo grada. U tom kraju nije bilo oblakodera. S obe strane ulice nalazio se red jednospratnih vila sa velikim vrtovima i bazenima za plivanje. U pozadini kuća nalazila su se tenis igrališta. Tenis — to je bila jedna vrsta igre pri kojoj se loptica pomoću žičanih lopatica prebacivala naizmenično s jedne strane mreže na drugu. Mi smo po gradovima veoma voleli tu igru i zabavljali smo se često njom u časovima popodnevnog odmora.

Međutim i od ovog celog kvarta malo je šta ostalo čitavo. Pljačkaši su i ovde bili uveliko na poslu. Mi smo nosili otkočeno automatsko oružje i morali smo im zaista izgledati kao beznadežni očajnici, kada se nisu usudili da nas napadnu. No, ako su nas ostavili celim putem na miru to nije bio slučaj kod same kuće doktora Hojla. Njegova kuća izgledala je nedirnuta vatrom, no tek što smo se približili iz nje pokuljaše dim i plamen.

Zločinac koji ju je zapalio izlazio je iz nje teturajući se niz stepenice a zatim se uputio ka izlazu kolskom putanjom. Bio je sasvim pijan i iz džepova kaputa virile su mu boce sa viskijem. Moja prva želja u tom trenutku bila je da ga ubijem i nikad neću prestati da se kajem što to

nisam odmah i učinio. Posrćući i mrmljajući nešto za sebe, sa zakrvavljenim očima i jednom svežom posekotinom na obrazu, on je u tom trenutku ličio na oličenje nevaljalstva i pokvarenosti. Ipak sam se predomislio i nisam ga ubio. Kada nas je primetio on se je sakrio iza jednog drveta u vrtu da bi nas propustio. Međutim, upravo u trenutku kada smo bili najbliži njegovom skloništu, on iznenada izvuče pištolj i prosvira Dombiju metak kroz glavu. To je bio krajnje podlački gest i to me je tako razgnevilo da sam ga bez razmišljanja sledećeg trenutka ubio, pucajući u njega i kada je već pao mrtav. U meni je buktao neopisivi gnev. Ali sve je bilo dockan. Dombi je odmah izdahnuo. Nije se čuo nijedan uzdah ili jauk i sumnjam da je uopšte mogao da bude svestan onoga što se je odigralo.

Posle nekoliko trenutaka ja sam se prenuo, ostavio dva mrtvaca da leže u vrtu i zaobišao zapaljenu kuću da bih došao do garaže. U njoj sam zatekao automobil doktora Hojla netaknut. Rezervoari su bili puni gazolina i kola su bila spremna za pokret. Seo sam za volan i isterao automobil na ulicu. Zatim sam dao pun gas i najvećom mogućom brzinom izjurio iz opustošenog grada, vrativši se svojim na poljanu. Posle izvesnog vremena vratili su se i ostali izviđači, ali nijedan nije bio toliko srećan. Profesor Fermid našao je jednog škotlandskog konjića no ova jadona životinja, budući da je bila zavezana u štali i napuštena već pre ko zna koliko daha, bila je potpuno malaksala od gladi i žeđi i zahtevala je prvo temeljit oporavak da bi bila sposobna da ponese bih kakav teret. Neki među nama bili su za to da ga pustimo na slobodu, no ja sam navaljivao da ga povedemo sa sobom, jer pre svega to konjče ne bi imalo nikakve koristi od te slobode, pošto bi sasvim sigurno umrlo od gladi, jer nije bilo sposobno da si samo nađe hranu, a, sem toga, moglo je poslužiti i nama kao eventualna živa rezerva namirnica, ako bi kojim slučajem ostali bez hrane.

Bilo nas je četrdeset i jedan, kada smo krenuli na put. U taj broj smo uračunali i žene i decu. Dekan fakulteta, jedan bespomoćan starac, sada nepovratno slomljen strahovitim događajima poslednje nedelje, vozio se u automobilu zajedno s nekoliko male dece i starom majkom profesora Fermida. Uothop, mladi profesor engleskog jezika, s teškom ranom na nozi vozio je automobil. Ostali

su išli peške za automobilom, a profesor Fermid vodio je svog konjića.

Bio bi svetao letnji dan da nije dim opšteg požara ispunjavao nebesa. Kroz njega je sunce nerazgovetno prosijavalo kao tamna i beživotna kugla, crvena kao tamna venska krv i zloslutna. No mi smo već navikli na to krvavo obojeno sunce i nismo se uopšte uzbuđivali zbog njegovog sablasnog izgleda. Sasvim je drugačije stajala stvar sa dimom. On je prodirao duboko u naše nosnice i pluća, nadražujući ih na kašalj i nagrizaio sluzokožu očnih kapaka tako da smo se teturali od gušenja i obnevidelosti. Nije bilo nijednog među nama koji nije imao zakrvavljene oči.

Uputili smo se u pravcu jugoistoka, prolazeći kroz nebrojena predgrađa, penjući se postepeno prema prvim brežuljcima koji su se blago izdizali iznad nivoa tla na kome je bio podignut centar grada. To je bio jedini put kojim smo se nadali da ćemo uspeti da se probijemo iz prigradskih naselja do otvorenog polja.

Naše napredovanje bilo je strahovito sporo. Žene i deca nisu mogli da hodaju brzo, a i mi sami nismo ni sanjali da ćemo jednoga dana morati da preduzmemo ovako naporan put. U doba pre kuge malo ko se je rešavao na ovako dugotrajna pešačenja. Na izlete van grada obično smo išli našim automobilima, a ko nije imao kola, taj se je prebacivao jednim od mnogobrojnih vozova, autobusa ili aviona — nekim od sredstava za masovan saobraćaj. Ali da ćemo jednog dana ovako, peške prelaziti nebrojene milje to ni u snu nismo pomišljali. A, eto, danas, unuci moji, ceo svet pešači i to mu izgleda sasvim prirodno.

Hod najsporijeg među nama bio je tempo za sve, jer se nismo usuđivali da se i za trenutak razdvojimo, bojeći se napada pljačkaša. Istina ove grabljive životinje nisu se više pojavljivale u tako velikom broju. I njih je već uglavnom istrebila kuga, no ipak ih je još priličan broj bio u životu, pa smo morali da se čuvamo od njih. Ma da smo još uvek nailazili na zadimljena zgarišta, ipak je bio sve veći broj zgrada neoštećenih vatrom. Izgledalo je kao da je pljačkaše prošla bezumna želja za paljevinom. Poneka naselja ostala su sasvim netaknuta, pa je izgledalo kao da su stanovnici zaspali i da će se svaki čas ispuniti ulice smehom i razgovorom.

Nas nekolicina pošli smo da tražimo po privatnim garažama automobile i benzin. Ali se to traganje završilo bezuspešno. Za vreme prvog velikog bekstva iz grada svi su iskoristili svoja vozila da umaknu što pre i što dalje. Ja sam kasnije, prilikom svojih krstarenja, sretao vrlo često napuštene ili prevrnutе automobile duž drumova. Od njihovih vlasnika ostajale su samo kosti, a negde su sedišta bila prazna, Verovatno su ljudi iskakali iz kola i tražili u očajanju spasa po šipražjima.

No mi smo i dalje uporno ispitivali sva naselja na koja smo nailazili, ne gubeći nadu da ćemo naići na neko prevozno sredstvo, koje bi povećalo naše šanse za spasenje. Tom prilikom mi smo bili prinuđeni da se odvajamo od kolone, pa se desilo da je jedan od nas bio ubijen. Bio je to neki Kolgejn, koga je na poljani presreo jedan pljačkaš. To je ujedno bio i jedini naš gubitak na putu koji nije bio prouzrokovan kugom. Još jednom nas je nešto kasnije napao jedan usamljeni razbojnik otvorivši nasumce vatru na kolonu u kojoj su bile žene i deca, ali smo ga mi ubili pre nego što je uspeo nekog da pogodi.

U Frajt-velu, jednom od najlepših delova grada ponovo se među nama pojavila kuga. Ovoga puta žrtva je bio profesor Fermid. Dajući nam znak da ne treba ništa saopštiti njegovoj majci skrenuo je s puta u pravcu vrta koji je zaklanjao svojim zelenilom jedan divan dvorac. Izdvojio sam se iz kolone i pošao za njim. On se zaustavi pred ulaznim vratima i sede na stepenište ispod velikog balkona sa gipsanim ornamentima. Zaustavio sam se kraj njega ćuteći. Posle nekog vremena on diže glavu i uperi, ne na mene nego negde kroz mene svoj izgubljen pogled.

— Je li ti loše Fermi? — upitao sam ga šapatom.

Oklevao je s odgovorom.

— Prilično Smiti — procedi najzad s naporom.

— I nas će sve to stići, — rekoh — uzalud bežimo. Je li tako?

— Ne znam Smiti. Možda će vam i uspeti da se spasete.

— Neće, Fermi. I ti to isto tako dobro znaš. Ali moramo da idemo. Mi bismo umrli i bez Skerletne Smrti kada bismo ostali na jednom mestu i čekali skrštenih ruku. Od straha bismo umrli, Fermi.

On odmahne rukom.

— Samo idite i dalje, Smiti. I ne mislite na mene. I ja sam zbog toga pošao. Da ne bih mislio o svemu tome. I vi... idite dalje... i ne mislite na mene. To ne bi pomoglo. Uzelo bi vam samo deo snage koji vam je potrebna da negde usput spokojno umrete.

Znao sam da sada treba da ga ostavim.

— Zbogom Fermi, — rekoh toplo.

— Zbogom Smiti. I mnogo sreće.

Osvrtao sam se, vraćajući se na drum i mahao. On je sedeo uronivši lice u šake. Osećao sam da više nema smisla da se i dalje ovde zadržavam. Kolona je već bila prilično odmakla i ja sam potrčao da ih stignem.

Te noći, nekoliko milja iza Frajt-vela, još uvek u gradu, ponestalo nam je snage i mi rešismo da se ulogorimo. U toku noći počelo je opšte umiranje i mi smo dvaput premeštali naš logor kako bismo se odvojili od mrtvih. Ujutru nas je bilo još svega tridesetoro.

Nikada neću zaboraviti starog dekana fakulteta. Za vreme jutarnjeg marša na njegovoj ženi, koja je pešačila, pojavili su se fatalni simptomi. Kada se ona izmakla ustranu da bi nas propustila, on nas je počeo preklinjati da mu dozvolimo da napusti automobil i na ostane s njom. Oko toga je izbila čitava prepirka, no na kraju smo popustili i pomogli mu da izađe iz kola. Učinili smo to zbog toga, jer više nismo bili sigurni da li će uopšte neko uspeti da se spase i zašto onda da ne dozvolimo jednom starom čoveku da umre onako kako je želeo, pored svoje žene, koja mu je celog života bila nerazdvojan drug.

Te večeri mi smo konačno izašli izvan grada. U logorili smo se na prvoj poljani na koju smo naišli, neposredno iza Hejvordsa, koji je predstavljao poslednji periferiski gradski kvart.

Druga noć našeg pešačenja prepolovila je redove begunaca. Ljudi su prosto umirali jedan za drugim. Ujutru nas je bilo još samo jedanaestoro živih. U toku noći, profesor Uothop, koji je neprekidno sedeo za upravljačem, napustio nas je s automobilom. On je poveo sa sobom majku i sestru i odneo nam veći deo kondenzovane hrane sa kojim smo još raspolagali. Popodne, odmarajući se na jednoj poljani ja sam poslednji put video avion. Ovde na otvorenom polju dim nije zaklanjao vidik i jasno sam mogao pratiti njegov let po nebu. Odjednom sam primetio kako je počeo besomučno da leti naniže. Na

oko dva hiljade metara visine ponovo je promenio pravac. Šta se dalje zapravo desilo ne znam ni sam, samo smo svi videli kako se nagnuo prednjim delom ka zemlji. Zatim mora da su mu eksplodirali rezervoari, jer je iz njega naglo pokuljao dim, a zatim se strmoglavio u spirali ka tlu. Od tog dana više nisam video nijedan avion. Često sam u toku idućih godina lutao pogledom po nebu očekujući da će se iznenada pojaviti neka letilica, koja će doneti poruku iz nekog drugo kraja sveta, gde moć Skerletne Smrti nije bila tolika i gde je ostao sačuvan trag civilizacije. Ali je nebo bilo prazno. Jedino što se po njemu videlo bile su ptice, koje bi se raspršile sa grana kada bih se ja približavao drveću na kome su se nalazile. Nije bilo zaista nikakve nade da ono što se dogodilo s nama u Kaliforniji nije zahvatilo celu Zemlju.

A pohod smrti u našim redovima se neumoljivo nastavljao. Sledećeg dana, kada smo stigli u Najl, bilo nas je još samo troje u životu. Nešto dalje, iza Najla, naišli smo na Uothopa, Automobil je bio skrhan, a na ćebadima prostrtim po zemlji ležala su tri trupla: njegov, njegove majke i sestre. Odjednom smo sva trojica osetili da je izbor smrti postao strahovito mali. Dok nas je bilo četrdeset, pa i dvadeset, još uvek smo osećali smrt kao nešto što je prisutno, ali izvan nas. Sada smo prvi put bili svesni da su mogućnosti da sledećeg jutra budemo mrtvi jednake za svu trojicu i da su one iznosile i svih devedeset posto. Ceo dan smo gledali podozrivo jedan u drugog. Bio je to strašan osećaj. Iako smo svi troje bili dobri prijatelji, strah od smrti nas je doterao dotle da smo potajno priželjkivali da se ona druga dvojica sruše, da oni budu mrtvi i da se tako bar odgodi za jedan dah konačna odluka. Dok nas je bilo više bar smo, iako u razmacima i nevezano, vodili kakav takav razgovor. Sad smo međutim koračali smrknuti, ćuteći neprekidno, obuzet svaki svojom željom da preživimo bar još jedan dan.

Pri kraju dana nebo se naoblačilo i ja sam se stresao na neprijatnu pomisao da će nas uhvatiti kiša, a da i ako uspemo da dođemo do sledećeg naselja, nećemo smeti da uđemo ni u jednu kuću, zbog straha od zaraze. Kiša međutim nije pala, samo se podigla jaka oluja noseći pesak i prašinu kroz užareni vazduh, otežavajući i inače teško stanje u kome smo se nalazili. Iako smo već bili daleko izvan prigradske oblasti, vetar je donosio miris dima i potsećao nas na

užasne slike koje smo viđali poslednjib dana, a koje smo usled umora na trenutke zaboravljali.

Iscrpljen do krajnjih granica ovim neprestanim hodom, ja sam te noći zaspao dubokim snom...

... Ujutru sam ustanovio da sam ostao sam. Kansfild i Pejson — moji poslednji saputnici umrli su u toku noći od kuge. Od oko četiri stotine ljudi, koliko se je bilo sklonilo u zgradu Hemiskog instituta i od četrdesetjednog, koliko nas je pošlo na ovaj neizvesni put, ostao sam samo ja — ja i mali šetlandski konjić, koji je od svih imao najmanje šansi da preživi s obzirom na svoju iscrpljenost. Kako se to dogodilo da baš ja ostanem, od svih ljudi koji su se možda i grčevitije od mene borili za, svoj život, to će za mene ostati zauvek tajna. Objašnjenja za to nema. Igrom prirode, ćudima bolesti, ili prosto usled neke slučajnosti ja sam postao jedan od onih nekoliko srećnika na celom kontinentu, koji su se između milijardi drugih jedini spasli.

U prvi mah još nisam bio svestan težine svog novog položaja. Bio je to prvi dan moje potpune samoće. Jos uvek nisam bio siguran ni u to da me kuga ipak neće pokositi jednog od sledećih dana. Skrenuo sam u jednu obližnju šumu u kojoj je bila hladovina koja mi je neobično prijala posle dugotrajnog napornog hodanja po suncu. Tu nije bilo ni leševa ni vatre ni ičeg drugog što bi me potsećalo na svet oko sebe. U toj šumi sam ostao puna dva dana. Za to vreme ja sam se odmorio i oporavio, mada sam bio jako potišten i verovao da će svakog trenutka Skerletna Smrt posetiti i mene.

I na konjiću su se videle posledice ovog mirovanja. Pošto je dva dana mirno pasao travu i do mile volje se izodmarao, on je opet postao svež i nije bio ni nalik na ono kljuse koje smo jedva vukli uporedo sa kolonom i koje je izazivalo samo opšte sažaljenje zbog svog bednog izgleda.

Pošto sam i nakon toga ostao živ, u meni se pojavila nova nada da je moja sudbina konačno odlučena i da sam određen da i dalje živim. Stekavši tu dragocenu izvesnost uvideo sam da nema smisla da t dalje sedim u toj šumi. Pojavila se želja da na svaki način organizujem svoj život pod ovim uslovima, i da krenem u potragu za eventualnim drugim ljudima, koji su možda takođe izmakli udarcu Crvene Kuge.

I tako sam trećeg dana boravka u šumi pokupio ono malo stvari što mi je ostalo, natovario na konjića kondezovanu hranu što sam još imao i krenuo preko opustele zemlje. Danima sam tako lutao a da nisam sreo nijednog čoveka, ženu ili dete. Svugde po naseljima bili su sami mrtvaci. Jedino što je donekle ublažavalo moj položaj bilo je izobilje hrane, tako da se nisam morao s te strane brinuti za svoj život. Ostalo mi je da si obezbeđujem u slučaju nepogode krov nad glavom i da se čuvam eventualnih napada divljih zveri. Ali ni one nisu predstavljale tada veliki problem, jer ih je bilo vrlo malo, a ne kao sada, kada prosto vrve po šumama, pa se čak spuštaju i u naselja.

Zemlja tada nije bila tako zapuštena kao danas. Svaki komadić plodnog tla bio je obrađen i zasejan biljem koje je ljudima služilo za hranu ili, kao lan, za odeću. U navodnjenim baštama snabdevao sam se povrćem, a po plantažama svakovrsnim voćem. Po seoskim

dvorištima još je bilo živine, a pečeno pile je zaista bilo prava poslastica za lutalicu, kakav sam tada ja bio. Po gradićima nailazio sam u magacinima na čitava stovarišta konzervirane hrane.

Dugo sam tako lutao od naselja do naselja. Ono što me je najviše začudilo bile su nagle i neobične promene kojima su se podvrgavale domaće životinje. Kokoške i patke su prve počele da se međusobno uništavaju, a svinje i mačke podivljale su pre svih ostalih životinja. Psima nije trebalo mnogo vremena da se prilagode novim uslovima života. Oni su predstavljali pravu napast i njih sam se morao najviše kloniti. Noću su se skupljali po naseljima, proždirali lešine, lajali i urlicali, a danju bi se razbežali po okolini. Tokom vremena zapazio sam znatnu promenu u njihovom ponašanju. Ispočetka oni su se odvajali jedan od drugog, bili veoma podozrivi i uvek spremni da se međusobno zavade. No posle izvesnog vremena oni počеше da se udružuju i da idu u čoporima. Vi znate da je pas uvek bio društvena životinja i to pre nego što ga je čovek pripitomio. Poslednjih dana civilizacije, pred samu Kugu, bilo je veoma mnogo različitih pasmina pasa: bez dlake i sa vrlo toplim i gustim krznom; bilo je pasa tako malih da su oni jedva mogli da budu ozbiljniji zalogaj za veće pse, a isto tako je bilo i veoma velikih, kao planinski lavovi. E, pa svi mali psi, koji su bili nemoćni da se zaštite, bili su uništeni od svojih većih srodnika. Ali ni vrlo veliki psi nisu mogli da se održe u ovoj surovoj borbi za opstanak, jer se nisu mogli prilagoditi divljem životu u šumama, gde je bilo premalo hrane za njih, pa su brzo izumirali. Tako su iščezle mnoge vrste pasa i ostali su samo vučjaci srednje veličine, koji se kreću u čoporima i čije potomke vi danas znate.

— A zašto mačke ne idu u čoporima? — zapita Hu-hu.

— Mačka nikada nije bila društvena životinja, dete moje, ona živi samo za sebe, kao što je rekao jedan veliki pisac iz devetnaestog stoleća. Ona je uvek i živela zasebno, čak i pre nego što je bila pripitomljena od čoveka. Tako je i sada, kada je opet podivljala, nastavila da živi.

Hu-hu zavrte sumnjičavo glavom, a starac nastavi sa pričom, ne obazirući se na njegovu nedoumicu:

— Podivljali su i konji. Sve plemenite rase, koje smo imali i strpljivo odgajali decenijama izrodile su se ponovo u svoje pretke — divlje konje. Tako isto podivljale su i sve ostale životinje: krave, ovce,

golubovi ... a da je kokošaka ostalo u životu veoma malo, to i sami znate. No i te današnje divlje kokoši se veoma mnogo razlikuju od onih koje su živele u moje doba...

... Moram sada da nastavim sa svojom pričom. Ja sam neprekidno lutao po opustošenoj zemlji. I kako je proticalo vreme sve sam više žudeo za ljudskom blizinom. No ni na koga nisam naišao i osećao sam se sve usamljenijim. Imao sam još prilično uštedene municije i osećao sam se bezbednim. Ali deco znate li vi šta to znači, ne čuti mesecima ljudski glas i biti više nego siguran da dugo i dugo, čak možda nikad više nećeš moći ni sa kim da razgovaraš do sa samim sobom. Ko zna koliko sam milja tako prepešaćio. Prešao sam celu Livermorsku dolinu, a zatim i planine koje se pružaju između nje i velike ravnice San Džoakin. Vi nikada niste videli ovu dolinu. Ona je ogromna po prostranstvu i po njenim prerijama sada žive divlji konji. Ja sam je posetio posle trideset godina ponovo i otuda to znam. Vi mislite da u ovoj pribrežnoj dolini ima čitavo mnoštvo divljih konja, ali to nije ništa u poređenju s onim što sam zatekao tamo. U toj dolini lutaju ogromni čopori ovih životinja. Ima ih na hiljade i hiljade.

Čudno je kako su se krave, kada su podivljale, vratile ka nižim planinama. Verovatno im je tamo bilo lakše da se zaštite.

U udaljenijim selima izgleda da razbojnika skoro nije ni bilo, jer sam zatekao mnoga naselja nedirnutu vatrom. No sve je to bilo ispunjeno kužnim mrtvacima i ja sam prolazio brzo kroz njih i ne zalazeći u kuće. Blizu Lantropa naišao sam na svoju veliku radost na dva ovčarska psa, koji još nisu bili podivljali i oni se pokazашe vrlo voljni da se vrate čoveku. Ova dva psa pratila su me mnogo godina i njihovi potomci su ovi psi koje vi deco imate. No za šezdeset godina i oni su se dosta izrodili i sada više liče na pripitomljene vukove nego na pse.

Her-Lip ustade, pogleda da li su koze u sigurnosti, zatim baci pogled na položaj popodnevnog sunca na nebu, pokazujući otvoreno nestrpljenje zbog otegnutosti starčeve priče. No, podstaknut Edvinom, starac produži:

— Nije još mnogo ostalo da vam ispričam. Sa moja dva psa i konjićem, jašući na konju, koga sam usput uhvatio i ukrotio, ja sam prešao ravnice San Džoakin i došao u jednu divnu dolinu Siere zvanu Hozmajt. Tamo je bio jedan veliki hotel. Obradovao sam se

čim sam ga spazio, jer je oko njega bilo paše u izobilju, a to mesto je i ranije bilo poznato zbog divljači u svojoj okolini.

Prišao sam hotelu s nekom čudnom slutnjom da će mi se ovde nešto izuzetno desiti. I nisam se prevario. Tek što sam otškrinuo glavna vrata, kad mi kraj same glave prosvira hitac i zarije se u drvenu kolonadu portala. Iznenaden ovako neočekivanom dobrodošlicom trčeći sam se povukao u obližnji šumarak u kome sam zatekao moje konje i pse uznemirene pucnjem. Smirio sam nekako uplašene životinje, a zatim stao da iščekujem šta će se dalje dogoditi.

Međutim prošao je sat, pa drugi, ali se iz zgrade nije čuo nikakav šum. Počeo sam da razmišljam. Vrlo sam lako zaključio da se nijedno normalno ljudsko stvorenje ne bi ovako ponašalo da je posle duge usamljenosti prvi put videlo živog čoveka. Dakle, ili ih je bilo više ili je unutra bio neki manijak. Prva pretpostavka otpala je iz jednostavnog razloga, što me je bilo ko, ko je osmatrao okolinu morao opaziti da sam usamljen, pa bi me ili pustili unutra i zatim ubili, ukoliko su želeli da me se otarase, ili bi zbog svoje brojne nadmoćnosti već preduzeli nešto da me napadnu i unište.

Međutim nije se desilo ni prvo ni drugo. Zato sam zaključio da je unutra neko usamljeno stvorenje, koje je od samoće već poludelo i nije u stanju da kontroliše svoje postupke. No bez obzira na sve moje pretpostavke nije mi ostalo drugo nego da čekam.

Već se spuštao suton. Nahranio sam životinje, konje privezao uz drvo, a zatim sam se zajedno sa psima povukao nešto ustranu, odakle sam imao daleko bolji pregled prostora oko zgrade.

Noć je bila vedra, bio je pun mesec i ja sam imao idealan položaj za osmatranje. Najveći problem je bio, kako posle napornog dana izdržati celu noć bez sna. Ali ja sam bio svestan da ne smem zaspati ako želim da sačuvam svoju kožu. Osim toga moj protivnik, ma ko to bio, nije bio ni malo u boljem položaju od mene. I on je morao da ostane budan, da neprekidno motri na okolinu svog skrovišta i što je predstavljalo izvesnu moju prednost, on nije pojma imao gde se ja u krugu žbunja oko zgrade nalazim, dok sam ja morao da pazim samo na prednji izlaz i zadnju stranu kuće, gde se nalazila vrata od kuhinje i verovatno stepenište za poslugu.

Moj protivnik mi se pokazao psihološki potpuno ravnopravnim. On je sa jednakom snagom izdržavao ovaj dvoboj nerava u potpunoj noćnoj tišini. I ja sam znao da moram prekinuti prvi ovo ćutanje. Jer ja nisam imao nikakvo sklonište u kome bi se mogao makar malo odmoriti, siguran da se niko ne može nečujno uvući u njega. Bio sam svestan toga da više rizikujem ako pustim da se ovo stanje napregnute pripravnosti produži u beskraj, nego ako pokušam da ipak na neki način uđem u zgradu. Ostalo mi je da biram između noći i jutra. Pošto sam zaključio da vreme radi protiv mene, odlučio sam da to učinim još noćas. Toj odluci doprinela je i moja pomirenost sa sudbinom i saznanje da ovakav pustinjački život ionako neću moći više dugo da izdržim. Istina, mogao sam se u toku noći i neprimetno udaljiti odavde, ali bi time možda izgubio jedinu šansu da opet sretnem, neko ljudsko stvorenje.

Zaklanjajući se iza stabala privukao sam se zadnjoj strani kuće. Ovde je šuma bila na domak zgrade i mogao sam taj razmak preći u nekoliko skokova. Priljubio sam se uz drvo koje mi je izgledalo najbliže vratima i razmišljao kako da izvedem svoj plan kad začuh iza leđa pitanje:

— Dakle?

Od glasa koji je izgovorio ovu reč prosto sam se sledio. Prošlo je par trenutaka dok sam se ogromnim naporom volje izvukao iz ove psihičke paralizovanosti i uspeo da odgovorim na istom nivou:

— Tražio sam čoveka. Međutim...

— Šta ste hteli reći s tim »međutim«? — upita me isti glas preteći.

Skupio sam svu snagu i odgovorio:

— Hteo sam reći da sam naišao na gangsterska gostoprimstvo. Zna li šta su to gangsteri?

— Znam. To su bili ljudi koji su nekad išli na električnu stolicu. Zatim je ukinuta električna stolica a gangsteri su ostali. Njihovi potomci poubijali su celu moju porodicu. Ali to nije sada važno. Šta ste tražili ovde, pitam vas ponovo!

— Neko biće koje hoda uspravno i po mogućstvu ne gađa vas iz revolvera u znak dobrodošlice.

— Duhoviti ste. Na kojem su vas koledžu tome učili?

— A na kojem su vas učili da baratate tom opasnom igračkom?

Morao sam da koristim preimućstvo koje sam stekao svojom hladnokrvnošću i ne čekajući odgovor, brzo sam upitao:

— Je li u vašem gradu bio običaj da se ljudima dozvoli da razgovaraju s vama okrenuti licem u lice?

— Ne budite nestrpljivi! — začuh ironičan odgovor. — Prvo želim da bacite u pravcu poljane ovaj niklovani primerak kalibra sedam-šezdeset pet.

— Učiniću to drage volje, pošto mi u ovoj situaciji ionako ne koristi — odgovorio sam i bacio svoj automatski pištolj.

— A sada prvo da pokupim neke podatke, da vidim da li se sa vama uopšte isplati razgovarati. Mesto bivšeg stanovanja? Mislim pre Skerletne Smrti!

— San Francisko.

— Zanimanje?

— Profesor univerziteta.

Začuh zvižduk čuđenja.

— Predavali ste? — nastavi da me ispituje vlasnik ledenog glasa, posle kraće pauze.

— Englesku književnost.

— Koji je najveći nerešen problem engleske književnosti?

— Sporno pitanje autora takozvanih Šekspirovih dela.

— Vrlo dobro. Položili ste. A sada iziđite na plato, dignite ruke iznad glave i okrenite se licem k meni.

I pored izvesne promene u boji glasa, osećao sam još uvek veliko nespokoјstvo. Ali drugog izlaza nije bilo i ja sam poslušao naređenje.

Nije bilo malo moje iznenađenje, kada sam pri oskudnoj svetlosti meseca ugledao mladu i za ove prilike sasvim dobro odevenu ženu kako izlazi iz šume.

— Iznenađeni ste profesore — upita me ona, još uvek preko otvora plavičastog čelika.

— Ponovite to još jednom? — zamolio sam je iskreno. — Već davno nisam čuo uopšte ljudski glas, a kamoli da me neko naziva profesorom.

— Vrlo rado! — nasmeja se ona i lice joj dobi mekši izraz, — Zadovoljiću vašu taštinu, iako me iznenađuje da majka priroda još nije izbrisala kod vas tu izlišnu crtu civilizovanog čoveka!

— Zato se je potrudila da izbriše celu civilizaciju — odgovorio sam jetko.

— Ne budite kivni na biologiju, profesore. Čovek ispada smešan kada se ljuti na događaje koji teku bez ikakve zakonitosti, a on im pripisuje neku nameru.

— Imate li vi nameru da me dugo ovako držite na brisanom prostoru sa pištoljem uperenim u mene? — upitah nervozno.

— Pa ... baš o tome razmišljam. Poslednje posetioce, koji su bili ovde davno pre vas, neposredno posle izbijanja kuge, morala sam da preselim na onaj svet po zakonu samoodržanja, a zatim da ih pristojno sahranim po zakonu čovečnosti. Istina, oni nisu bili profesori univerziteta, nego pljačkaši u raznim fazama delirium tremensa. Ali vremena se menjaju, to i vi znate. Uči se to na latinskom jeziku i pubertetlija se time odmah zakiti ponavljajući to u beskonačnom nizu svim rođacima koji veruju u njegovu izuzetnu pamet, zaboravljajući na prenos naslednih osobina. A pošto se vremena menjaju, onda čovek nije siguran da i bivši profesori usled dugog življenja u divljini nisu usvojili neke navike, koje im ranije nisu bile svojstvene,

— Ja bih ipak voleo da prestanete s tim mudrovanjem — odgovorim besno. — Ili pokušajte da mi poverujete i da se ponašate prema meni prijateljski, ili ... pucajte.

— Moram priznati da napredujete. Govorljivost vas, kao što vidim još nije napustila. Ali nismo ni u Stenfordu, niti na Bulevaru Sumraka, niti je ovo pozorišna pretstava. Ovde je u pitanju goli život i to ne rešava rečima. Ja sam usled duge usamljenost stekla vrlo razvijen instikt i shvatila sam da se i pored sve svoje kulture jedino na njega mogu oslonit ako želim da sačuvam glavu.

— I šta vam kaže taj vaš anstikt u mom slučaju?

— Još ništa.

Odgovor me je porazio. Osećao sam se odjednom vrlo umornim, koncentracija volje me je polako napuštala i u trenutku sam zaželeo da legnem tu na zemlju pa šta bude. Uzdržao sam se nekako, ali sam osećao da više neću moći dugo da nastavim ovu borbt za život. Onda sam je zapitao, tek da nešto pitam:

— Imate li ovde nešto od civilizacije izuzev ovog luksuznog krova nad glavom?

— Imam. Burbon konjak, konzervisanu šunku i šumske jagode. Šta biste želeli od svega toga? Ili biste možda sve?

— Ja bih želeo samo da spavam. I da po mogućstvu u jutru ne osvanem na onom svetu. —

Nasmejala se i prišla mi bliže.

— Baš ste vi simpatični! Pođite za mnom. Popeli smo se zadnjim stepeništem. Hotel je bio dvospratan. Zaustavili smo se na kraju jednog hodnika na drugom spratu. Soba u koju smo ušli bila je] neosvetljena, ali su se nazirale konture bogatog nameštaja.

— Zašto ste me doveli čak ovamo? — upitah.

— Zato što je to jedina soba od koje imam ključ, a osim toga rizično vam je da skačete sa te visine kroz prozor.

— Što je mračno. — ote mi se.

— Moraćete se navići na ovaj nedostatak u konforu. Uostalom, nadam se da vam u šumi ne bi bilo svetlije. Laku noć — reče, izađe i okrene ključ u bravi.

— A šta će biti sa mojim konjima i psima? — upitah preplašeno kroz zatvorena vrata.

— Ja ću se već pobrinuti za njih. Spavajte mirno.

Međutim od mirnog sna nije bilo ništa. Najpre sam se prevrtao na ležaju, razmišljajući kako da pobegnem odavde. Zatim sam uvideo da za to nemam nikakvih mogućnosti, pa sam počeo da kujem plan, kako bih se najlakše dočepao ponovo svog oružja. Jer ova žena mi nije ulivala nimalo poverenja. Ali sam s vremenom shvatio da ni za to ne postoje nikakve mogućnosti. Onda sam jednostavno naterao sebe da zaboravim na to da postoji sutrašnji dan i da se sav posvetim užitku što posle toliko vremena ponovo spavam u postelji. U tome sam začas uspeo. A zatim se to sve pretvorilo u mešavinu bunila i sna.

Idućeg jutra probudio sam se rano po navici koju sam stekao u toku svog skitačkog života. Oslušnuo sam, ali nisam čuo nikakav šum u kući. Zaključio sam da moja sinoćna sagovornica još spava i ponovo zatvorio oči.

Ali san mi nije dolazio. Obukao sam se, seo ivicu kreveta i pogledao oko sebe. Bio je to moderan nameštaj, jednostavan i ukusan, kakav je bio u većini američkih kuća. Potražio sam nešto za čitanje, ali sve što sam našao bilo je nekoliko prospekata koji su

hvalili ovaj hotel na sva zvona i iz kojih sam doznao da rečica, koja protiče u neposrednoj blizini pretstavlja pravi rudnik pastrmki. To me je obradovalo, jer je obećavalo da će uneti neku izmenu u moju prilično jednoličnu ishranu. Zabavljao sam se s tim prospektima, dok nisam čuo sinoćni glas kako mi sa predvorja dovikuje:

— Dobro jutro!

Odgovorio sam, meni se činilo, ljubazno i zapita koliko ima sati.

— Pričekajte malo, — odgovori žena. — Moj ručni sat se nedavno pokvario, pa je jedini ispravan onaj u automobilu.

Uskoro se vratila iz garaže.

— Gospodine profesore! — uzvikne.

Promolio sam gravu kroz prozor.

— Izgleda da je devet. Ali ne garantujem. Prvi put kada sam ga navila, orijentisala sam se prema suncu. Ali vama je svejedno, zar ne? Važno je da ipak postoji neka mera, a da li će nova ponoć biti sat ranije ili kasnije od stare, to nije važno. Zar nije tako?

— Jeste, — odgovorio sam. — Jutros izgledate manje borbeni. Da li to znači da ste stekli više poverenja u mene?

— Ne. — odgovori ona. — To što ste se jednu noć pristojno ponašali, još ne dokazuje ništa.

— I dokle će onda trajati ovaj moj karantin, — upitao sam zabrinut za svoju sudbinu.

— Pojma nemam, — odgovori ona iskreno, — Ja se u poslednje vreme vrlo teško odlučujem da poverujem u bilo šta i bilo koga. — Ali pošto ste sada bez oružja mogu vas pustiti malo iz kaveza. Ako ste raspoloženi mogli bismo zajedno doručkovati.

— Vrlo ste ljubazni — odgovorio sam. — Postoje li neke mogućnosti da ipak dobijem svoje oružje? Jer ako već pristajete da doručkujete sa mnom, onda ne verujem da ste prevideli prostu činjenicu, da za vreme doručka morate odložiti oružje i znatno manje pažnje skoncentrisati na moje pokrete, inače sumnjam da bi uspeli uopšte da se najedete.

Izgleda da je ova moja logična primedba imala dejstva. Sišla je u prizemlje i ubrzo se vratila noseći moj revolver.

— Evo uzmite tu svoju pucaljku, kada vam je već toliko stalo do nje — reče prezrivo. Metke sam vam uzela sem jednog. Volim da skupljam uspomene, znate.

— Pa dobro — odgovorim zbunjeno. — Nije mi samo jasno zašto ste ostavili i taj jedan.

— Da biste imali s čim da se dokopate ostalih! No, šta čekate?

Stavio sam revolver na stočić kraj kreveta i izišao iz sobe.

— Kuda ćete? — poviče iznenađeno.

— Nemam razloga da ih uzmem. Ionako ću se ranije ili kasnije morati da preorijentišem na upotrebu primitivnijeg oružja.

Začutala je na trenutak.

— Sačekajte me — reče zatim.

Sišli smo ćuteći u salu za ručavanje.

— Pokušavam da sačuvam iluziju hotelske atmosfere — rekla je otvarajući jednu konzervu. — Jedino nedostaje uveče svetlo i ... orkestar.

— I kako ste se vi ... mislim, spasli?

— Kada se proširila vest o katastrofi, svi — i gosti i posluga — razbežali su se kud koji. Ostala sam sama i... eto. Verovatno Kuga nije čitala prospekt o ugodnostima koje vas ovde očekuju za deset dolara dnevno.

— I niste patili od usamljenosti? Nije vas gonila želja za nečijom blizinom da napustite ovo skrovište i potražite trag života?

— Ne. Znače, ja i ranije nisam bila naročito društveno biće. Sve te koktel-partije, bridž, letovanja u Floridi i Akapulku — sve mi je to bilo dosadno i zamaralo me je.

— Znači, vi se ovde sasvim prijatno osećate?

— Pa, da vidite, i ne osećam se loše. Okolina je lepa, nema opasnosti od čestih poseta, čak bih ovu vašu mogla da uzmem kao izuzetnu i verovatno neponovljivu, u garaži imam kola i priličnu zalihu benzina, što je vrlo primamljivo, pošto su putevi još uvek u podnošljivom stanju i ne vidim naročitog razloga da proklinjem svoju sudbinu.

Pre podne smo obilazili bližu okolinu. Bio je to zaista izvanredan kraj. Svež planinski vazduh ublažavao je sunčanu jaru, sve do vidika prostirale su se šume i samo je bela traka puta krivudala i gubila se u pravcu zapada. Razgovarali smo o prošlosti, pronašli zajedničke poznanike i oboje žalili za San Franciskom. Ona je poslednjih godina živela u Los Anđelesu, ali ni za trenutak nije prestala da veruje da je San Francisco ipak bio najlepší i najveseliji grad Amerike. U toku

razgovora imao sam prilike da se uverim da je bila veoma obrazovana, što je dopunjavalo njenu izvanrednu prirodnu inteligenciju i oštru moć zapažanja.

Susret sa njom, iako je počeo vrlo neprijatno, vratio me je ponovo u raniju kolotečinu života. Odjednom sam primetio da sve manje posmatram stvari kroz prizmu biološke koristi, a sve više prema normama koje su nekada važile u ljudskim odnosima kao nepisani zakoni.

Ručak je bio isto tako čudno sastavljen, kao i doručak. Nedostatak hleba nisam naročito osećao, jer sam se već odvikao od njega za vreme svog lutanja kroz opustele krajeve. Eh, deco, šta bih sada dao za jednu čašu dobrog starog vina! Tu u hotelu sam ga pio poslednji put u životu. Danas više niko ne zna kako se ono pravi. A i vinova loza je davno podivljala i od onog plemenitog grožđa više nema ni traga ni glasa!

Popodne smo se izvezli automobilom. Prešli smo nekih stotinak milja na zapad, prolazili kroz zamrla naselja i nigde u toj celoj pustoši nismo naišli ni na koga. Jedino su poneke usamljene životinje lutale unaokolo, panično bežeći kada bi začule zvuk motora. U toku vožnje gledao sam u njeno lice. Tako lice nema danas nijedna žena! Sve su ogrubele usled napornog rada, rađanja dece i borbe za život. Primetila je da je posmatram i zaustavila kola.

— Da se to u vama ne budi muškarac? — zapita me ironično.

— Izgleda — odgovorio sam istom merom.

— I kako vam izgledam?

— Izvanredno! — uzviknuo sam iskreno.

Izgledala je zadovoljna. Zato sam odmah počeo da je obasipam uverljivim argumentima.

— Slušajte: ja ne vidim boljeg rešenja za nas oboje, nego da se stalno nastanimo u toj poslednjoj tvrđavi i da pokušamo da stvorimo zajednički neku pametniju rasu, koja će dobro razmisliti pre nego što počne onako nekontrolisano da se sabija u gradove i tako pruži mogućnost nekoj novoj Skerletnoj Smrti da je desetkuje.

Slušala me je pažljivo,

— Da bismo mogli da pružimo deci svestrano obrazovanje, upotrebićemo ova kola i dovući ovamo sa Stenfordskog univerziteta sve one knjige i sprave koje predstavljaju osnov ljudskog znanja i

njegove praktične primene. Benzina ima dovoljno za nekoliko ovakvih ekskurzija, a možda ćemo usput moći i da obnovimo njegove zalihe.

— Sve to zvuči vrlo prihvatljivo — odgovori ona — samo ne znam otkud vam ta želja da se igrate stvoritelja? —

— Uzrok toga ste vi — odgovorim naglo. — Ne, ne! Nemojte me shvatiti pogrešno! Ja još uvek pamtim pravila društvene igre koja se zovu osvajanje žena, ali mi smo potpuno sami na svetu, izbora nema, i boljeg od mene ne možete dobiti. Zašto bismo onda gubili vreme?

Ona me na to pogleda ispitivački i primetih da odjednom nestade iz njenih očiju onaj odbojan podrugljiv otsjaj. Celo joj se lice preobrazilo i ja sam bin toliko zaokupljen posmatranjem ove promene, da nisam ni primetio kad se je okrenula k meni potpuno licem u lice i progovorila:

— I kada bih mogla, mislim da ne bih birala.

— Pa vi ste stvarno svi bili ljudi! — uzvikne Her Lip. — Lepo sam ja to na početku rekao. Govorite sve neke nerazumljive i dosadne stvari i na kraju ispadne da ste to sve činili zato da biste stvorili decu!

Starac se prvi put otkako je počeo priču ozbiljno naljuti. Dotle bi samo uvređeno ćutao, ali sada se okomio na unuka;

— Ako nešto ne razumeš, ne smeš to nazivati dosadnim! Danas je sve to mnogo prostije, to imaš pravo, ali ne znači zato da je i lepše. I ja bih daleko više voleo i danas da sam mlad, da noćima govorim ženi koja mi se dopada i s kojom želim da se oženim te, kako ih ti nazivaš »nerazumljive i dosadne stvari«, no što danas svi čekaju godinama da neko žensko dete odraste da bi stvorili porodicu i sve se to čini kao dužnost a ne ljubav...

— Šta je to ljubav, Dedo? — upita Edvin.

— Vi ste još mali, deco, ali ja ću ipak pokušati da vam to objasnim, jer ionako više znate i mnogo ravnodušnije primete sve to, nego što su primali vaši vršnjaci pre Skerletne Smrti. Ljubav je osećaj, prijatan osećaj koji se javlja kad opazite neku ženu koja vam se dopada. Vi onda zaželite, da ona bude vaša žena, i ako vam to pođe za rukom, onda se to zove sreća.

Dečaci su, izgleda, bili zadovoljni ovakvim objašnjenjem, iako je Her-Lip gundao da je sve to glupo i da bi ljudi i žene rađali decu i bez

te »ljubavi« i »sreće«, kao što i danas čine.

— I šta je bilo dalje, Dedo? — upita Edvin.

— Dalje? Onda smo se vratili u hotel. Proveli smo jednu divnu noć, a ujutru je ona izjavila da moramo napraviti istinsku svadbu, kao što su pravili ljudi u vreme pre kuge. Ja sam pristao i celo pre podne pomagao joj da udesi sto u salonu. Otišli smo do šume i nabrali dosta cveća, pa smo to cveće stavili u velike vaze i rasporedili po stolu.

— Pošto nemamo zvanica, dragi, rekla mi je, mi ćemo morati da izigravamo i njih. Hoće li ti to biti jako teško?

— Ne — odgovorio sam. — A koga bi pozvala, da je to ikako moguće?

Ona je počela da nabraja svoje najbliže prijatelje i da ih zapisuje, kako im ne bi zaboravljala imena. Posle toga sam ja izabrao svoje goste. Među njima su bili moj brat, sestre i Fermi. Igrajući se tako ona odjednom primeti:

— Pošto su sve zvanice mrtve, ne liči li ti ovo dragi više na opelo, nego na svadbu?

— U pravu si — rekao sam tmurno. — Prekinimo to.

— Onda hajde da pijemo. To bar možemo — posle toliko vremena ljudski se napiti.

Uveče, potpuno pijani izašli smo, teturajući se, iz kuće. Seli smo na travu pred glavnim ulazom.

— Imaš li ti neku ideju? — upitao sam da bih prekinuo neugodno ćutanje.

— Nemam. Jedino bismo mogli da napravimo malu noćnu automobilsku vožnju. Mesto bračnog putovanja, dragi.

— A šta ćemo s alkoholom u sebi?

— Vozićemo polako.

Seli smo u kola. Još i danas ih se sećam. Bio je to širok i udoban automobil krem boje, koji je mogao da razvije brzinu i do dvesta milja na čas. Upalio sam motor. Kola su polako krenula stazom posutom šljunkom i izbila uskoro na glavni put. Naslonila se na moje rame i gledala nekud u daljinu. Ispočetka je bila mirna. Zatim je počela da peva sve glasnije, onda je odnekud ispod sedišta izvukla bocu burbona i stavila mi je pod nos.

— Pij! — naredila je pijanim glasom.

— Ali kako ću onda voziti? — branio sam se. — Već mi se i sada pomalo magli pred očima

— Onda zaustavi kola da promenimo mesta. Ja ću voziti. Uvek sam verovala pa sam se i sada uverila da su žene izdržljivije od muškaraca!

I mene je savladao alkohol, pa nisam imao snage da joj se suprotstavim. Poslušao sam je i ona je pritisnula kuplung. Kola su skoro otkočila i poletela napred svom snagom.

— Smrskaćemo se negde! — povikao sam. — Vozi sporije!

— Neka se smrskamo! — prkosila mi je, pritiskajući pedalu i dalje iz sve snage.

— Motor je zujao kao besomučan. Gume na točkovima su zviždale. Okolina drumu se stopila u bezobličnu tamnu masu. Posle izvesnog vremena ona zaustavi kola nalakti se na prozorčić i upita me polupijano — polupotsmešljivo:

— No, jesmo li se smrskali?

Ćutao sam.

— De, nemoj da se duriš. Natrag ću voziti sasvim polako.

I stvarno je održala reč. Katkada, kad se svega toga setim pomislim da je bilo možda bolje da me nije poslušala. U punoj brzini, auto je leteo sam pravo po inerciji. Bilo je potrebno samo ne pomerati volan.

U povratku je vozila oko šezdeset na sat. Sada je okolna priroda ponovo dobila svoj raniji izgled. Posmatrao sam igru senki na mesečevoj svetlosti i sasvim zaboravio na sve ostalo. Odjednom sam osetio kako su se kola zaljuljala, a zatim s treskom zarila u neki kompleks granja.

Kada sam se osvestio, video sam da je prednji deo sa motorom potpuno smrskan, a na ruci sam osetio neku lepljivu masu. Žena je ležala presavijena preko volana i nije se odazivala na moje pozive. Uhvatio sam je za ruku. Bila je mlitava i hladna. Odjednom sam shvatio sve. Opet sam i to ovog puta na još užasniji način ostao bez igde ikog.

Vratio sam se potišten u hotel. Pokupio sam sve njene stvari i sve što me je potsećalo na nju i zatvorio se zajedno s tim predmetima u jednu sobu. Posle dva dana, kada sam se oporavio od prvog udarca, obišao sam moje konje i pse. Bili su gladni i dočekali su me sa nestrpljenjem. Nahratio sam ih i ponovo se povukao u svoju sobu.

U tom hotelu ostao sam pune tri godine, Bio sam opet potpuno usamljen i jedino što me je razonođivalo bila je šetnja sa psima po okolini, lov na pastrmke i ono malo knjiga, što sam zatekao među njenim stvarima i koje sam u toku tog dugog vremena, čitajući ih stalno iznova, naučio napamet.

Vremenom sam postajao sve nemirniji. Samoća je sve više delovala na mene, tako da sam u pojedinim trenucima mislio da ću poludeti: Isto kao i pas i ja sam bio socijalna životinja i žudeo sam za svojim rodnom. Razmišljajući dugo o svemu, ja sam postepeno dolazio do zaključka, da je potpuno nemoguće da sam ja jedini preživeo ovu katastrofu i da je isto tako kao što je ova žena preživela, preživeo Crvenu Kugu i neko drugi. Osim toga, ja sam spravom pretpostavljao da su za ove tri godine klice morale iščeznuti i da je zemlja opet čista od tih mikroba.

I tako sam jednog dana ponovo natovario svog ponija, uzjahao na konja, koji se u međuvremenu sasvim pripitomio i u pratnji svojih pasa krenuo na put. Opet sam prošao kroz dolinu San Džoakin, prebacio se preko planinskih venaca i došao u Livermorsku dolinu. Za te tri godine došlo je i u ovom kraju do ogromnih promena. Jedva sam prepoznao nekada divno obrađenu zemlju. Poljoprivredni rad čovekov bio je sada preplavljen čitavim morem gustog i visokog divljeg prorašća. Vidite, deco, pšenicu, povrće i voće čovek je neprekidno gajio i nadgledavao njen rast. Za to su njihovi plodovi bili tako krupni, sočni i meki. Naprotiv, čovek se je uvek borio protiv divljih trava i drugog rastinja i to je bilje, i inače oslonjeno samo na sebe steklo tvrdoću i otpornost prema svemu što ga je ugrožavalo. Kada je iščezao uticaj čovečje ruke, divlje bilje je ugušilo i uništilo skoro sve kulture koje je on tokom dugih vekova strpljivo oplemenjivao, a koje su, podređene sasvim jedinom zadatku da donesu što bolji i obilniji rod, izgubile svoju prirodnu otpornost. Po prerijama korov se strahovito razmnožio. Divlja trava dosezala vam je do pojasa i bilo je vrlo rizično ići preko takvih prostranstava pešice, jer vidljivost nije bila nikakva i čovek nije mogao da ustanovi ni da li je na nekoliko koraka od njega sakrivena neka zver, spremna da ga napadne. Opasnost je bila tim veća, što sam usput vrlo često sretao vukove kako lutaju udvoje, po nekoliko ili u manjim čoporima po predelima gde ih je čovek u vreme pre kuge bio već sasvim istrebio.

Bilo je to kod Temeskalskog jezera, nedaleko od nekadašnjeg grada Oklenda, kada sam konačno naišao na prva ljudska stvorenja, nakon one nesreće u Hozmajtu. Oh unuci moji, ja zaista ne znam kako da vam opišem moje prvo osećanje, uzbuđenje koje je ovladalo nadamnom, kada sam, silazeći na konju niz padinu, jednog brda ugledao dim logorske vatre kako se izvija kroz granje i rasipa iznad drveća. Srce mi je skoro prestalo da kuca. Činilo mi se da sam poludeo i da počinju da mi se priviđaju nepostojeće stvari. Izdaleka zalajaše psi, a moji vučjaci se odazvaše. Bilo je to u trenutku kada sam već sasvim izgubio nadu da još neko postoji na ovom kontinentu osim mene, uveren da je ona žena bila poslednje stvorenje s kim sam mogao da delim zlo i dobro zajednice. Ali sada više nisam mogao da sumnjam. Dim je bio stvaran a uskoro sam začuo i plač odojčeta.

Izlazeći na obalu jezera, ugledao sam ne dalje od stotinu metara ispred sebe, jednog neobično krupnog čoveka. On je stajao na izbočini jedne stene nagnute nad vodom i lovio ribu. Bio sam zaprepašćen ovom slikom. Još uvek nisam mogao sasvim da dođem sebi. Zaustavio sam konja. Napregao sam svu snagu glasa, ne bih li ga dozvao, ali je sve bilo uzalud. Počeo sam da mu mašem rukom. U prvi mah mi se učinilo kao da me je spazio, ali on nije odgovarao na moje mahanje. Klonuo sam u sedlu. Zatvorio sam oči i pokrio lice rukama. Mislio sam da je to sve utvara i da će, ako ponovo otvorim oči, te slike nestati. Ta mi je halucinacija postala tako dragocena da sam osećao potrebu da se ona produži u beskonačnost. Počeo sam tako zatvorenih očiju da razmišljam. Ako je cela ta slika samo plod moje mašte, onda će ona trajati samo dotle dok ne skinem ruke s lica, i ponovo otvorim oči. Dakle treba ostati nepomičan, ako ne želiš da je izgubiš.

Ostao sam tako zaklopljenih očiju, sve dok nisam začuo lavež svojih pasa i jedan dubok čovečiji glas. Šta mislite, koja je bila prva ljudska reč koju sam čuo? Kazaću vam. Čovek je rekao:

— Iz kakvog pakla vi naidoste ovde?

To su bile prve njegove reči doslovce. A taj čovek, prvi muškarac koga sam sreo posle Kuge, bio je tvoj drugi deda, Her-Lipe. Bilo je to ravno pre pedeset sedam godina, tamo na Temeskalskom jezeru. Polako i s oklevanjem otvorio sam oči i ugledao pred sobom visokog,

crnomanjastog, kosmatog čoveka s jakim vilicama, kosim obrvama i oštrim pogledom. Kako sam tada sišao s konja — ne znam. Tek ja sam se našao na tlu. Prišao sam mu sa željom da ga zagrlim. Uhvatio sam ga za ruku. Međutim on je bio rezervisan i jako podrozriv čovek i udaljio se odmah od mene, a ja sam ostao plačući, razočaran ovakvim prijemom.

Starčev glas je drhtao i tremolirao, nemoćne suze tekle su mu niz obraze, on se sav uneo u to sećanje i to ga je strahovito potreslo. Dečaci su ispočetka gledali začuđeno u njega, a zatim ne pronasavši u toj priči ništa što bi po njihovom shvatanju bilo tužno, počeli su da mu se potsmevaju.

— Da, ja sam plakao, — nastavi starac posle nekog vremena, — i želeo sam da ga zagrlim kao brata. Ali, Šofer je bio pravi divljak — najodvratniji čovek koga sam ikada upoznao. On se inače zvao... čudnovato kako sam odjednom zaboravio njegovo ime. Svi su ga zvali Šoferom. To je inače bilo ime njegove profesije pre kuge, i otada mu je ono ostalo kao njegovo lično ime. Zato se od onih dana pleme koje je on osnovao naziva plemenom Šofera.

On je bio naprasit i nepravičan čovek. Uvek sam se pitao zašto je baš njega poštedela Skerletna Smrt i nikada to nisam mogao da razumem. Izgleda da ipak nema pravde u vasioni i pored naših starih metafizičkih pojmova o apsolutnoj pravdi. Zašto je on ostao živ — to pokvareno amoralno čudovište, ta mrlja na licu prirode, ta surova, osvetoljubiva životinja. On nije posedovao ni grama kulture, umeo je da razgovara samo o automobilima, mašinama, benzinu i garažama. Naročito uživanje mu je bilo da priča naširoko o svojim sitnim krađama i podlačkom podvaljivanju onima kod kojih je bio zaposlen kao šofer pre nego što je izbila Crvena Kuga. Pa ipak — on se je spasao, a milioni boljih ljudi, koji nikada nisu prekoračali granice poštenja, koji su bili itekako obrazovani, koji su gradili palate, pisali neocenljivo vredna naučna dela i zadužili čovečanstvo ogromnim otkrićima i umetničkim vrednostima pomrli su u opštem haosu.

Uputio sam se s njim u njegov logor. Tamo sam prvi put video nju, Vestu — jedinu ženu. Videti je bilo je divno, ali videti je u takvom položaju u kome se sada ona nalazila bilo je više nego užasno. Tamo je bila ona — Vesta Van Vorden mlada žena Džona Van Vordena, odevena u rite, s rukama ogrubelim od teškog rada, s

ožiljcima po telu i opekotinama. Sagnuta nad logorskom vatrom, ona je radila najgrublje poslove, koji se mogu zamisliti, ona, koja je bila rođena i odrasla u najvećoj raskoši koju je svet ikada video. Džon Van Vorden njen muž, čije je bogatstvo prelazilo cifru od nekoliko stotina milijardi dolara, inače predsednik uprave industriskih magnata, bio je u pravom smislu reči vladar Amerike. Budući da je bio član Međunarodnog kontrolnog saveta, on je bio jedan od sedmoro ljudi koji su upravljali svetom. I ona sama vodila je poreklo iz izvanredno bogate porodice. Njen otac — Filip Sakson bio je predsednik uprave industriskih magnata sve do svoje smrti. Ovaj položaj trebalo je da postane nasledan. Da je Filip Sakson imao sina, ovaj bi ga sigurno nasledio. Ali njegovo jedino dete bila je Vesta, savršen cvet najviše kulture, koji je stvorila ova planeta. Još pre veridbe između Veste i Džona Van Vordena, Sakson je odredio ovog poslednjeg za svog naslednika. Ja sam uveren da je to bio politički brak. Imam sasvim dovoljno razloga da verujem da Vesta nikada nije volela svog muža, bar ne onom ludom, strasnom ljubavlju, o kojoj pevaju pesnici širom sveta. To je bio jedan od onih poslovnih brakova koji je bio uobičajen kod ovih, ljudi. Na taj način oni su prenosili svoju moć i svoja imanja na svoje najbliže, koji su takođe bili veoma bogati i tako su se bogatstva umnožavala i koncentrisala postepeno u sve manjem broju porodica. Mnogi su tada govorili da sve to veoma potseća na jednu davnu državu — stari Rim — kome se je nešto slično dogodilo i to dovelo kasnije do stvaranja carstva.

I sada se je ona — Vesta — nalazila u ovom bednom logoru. Njene divne oči bile su zamagljene i pune suza od oštrog dima, koji se dizao iznad ognjišta na kome je ona prigotovljala jelo za sve.

Njena je istorija posle pojave Crvene Kuge bila veoma tragična. Na jednoj uzvišici Alameskih planina, koja se je uzdizala iznad zaliva San Francisko Van Vorden je za nju sazidao ogromnu letnju palatu. Ta grandiozna zgrada bila je okružena parkom od hiljadu akri zemlje. U parku je naselio pripitomljene šumske životinje: srne, zečeve, veverice i druge. Tu se nalazio i ogromni akvarijum sa svim mogućim vrstama riba iz svih okeana i mora sveta. Bazen za plivanje, tenis igralište, teren za golf, da vam ne pričam šta je sve tu bilo napravljeno da bi razbilo i svaku pomisao na dosadu.

Kada je izbila kuga, Van Vorden je poslao Vestu tamo. Naoružana straža je čuvala park sa svih strana i ništa se nije moglo da unese unutra, niti hrana niti pisma, niti bilo šta drugo, dok nije prethodno bilo pregledano i dezinfikovano.

Ali za kugu nisu postojale nesavladive prepreke. Ona je ušla u dvorac na neki tajanstveni način, ubijajući straže na njihovim stražarskim mestima, poslugu na njenim dužnostima, uništavajući čitavu vojsku pomoćnog osoblja, ili bar sve one koji nisu uspeali da pobjegnu, da bi, naravno, umrli na drugom mestu. Tako se je desilo da je na kraju Vesta ostala jedino živo biće u celoj palati, koja je prosto ličila na mrtvačnicu.

Od posluge dvorca jedini se spasao Šofer. Vrativši se posle dvomesečnog lutanja po šumama, on je zatekao Vestu u malom letnjem paviljonu gde nije bilo mrtvih. Izgledao je kao prava zver. Vesta se je uplašila i pohegla, sakrivajući se u gustom drveću parka. No on ju je progonio, tako da je ona te noći otišla bosonoga u planinu. Ona je bila prisiljena da učini tako nešto iako njene noge nisu nikada znale šta je to naboj, niti je njeno telo ikada pretrpelo ikakvu ogrebotinu. On se uputio za njom i pošto ona nije imala snage da pobjegne dovoljno daleko, on ju je posle kraćeg vremena pronašao i uhvatio. Poneo se prema njoj kao neopisivi grubijan. Tukao ju je. Razumete li? Udarao ju je svojim strašnim pesnicama sve dotle dok nije uspeo da slomije njen ponos i da je učini u pravom smislu reći svojom robinjom. On ju je terao da radi za njega sve najteže poslove. Morala je da skuplja drva za vatru, da potpaljuje ognjište, da kuva i pere i da radi sav ponižavajući logorski posao — ona koja nikada u životu nije radila fizičke poslove. Ne bih ja toliko osuđivao, deco moja, da nije bio toliki grubijan, jer na kraju život je postao takav da se je moralo raditi sve. Ali on je samo nju terao da radi, a sam je ceo dan ležao u logoru kao urođenički poglavica i posmatrao nju kako se muči, naređujući joj s vremena na vreme da ispuni ono što bi on za to vreme smislio. On zaista ništa nije radio, jedino bi katkad, više radi rasonode, odlazio u lov na divljač ili bi na jezeru hvatao ribu.

— Junačina, taj Šofer, — dobaci poluglasno Her-Lip ostalim dečacima. — Ja se sećam njega pre nego što je umro. Ono jeste da je bio prostak. No on je činio takve stvari koje niko drugi nije bio u

stanju da uradi i znao je kako treba upravljati situacijom. Znate, moj tata se je oženio njegovom kćerkom i trebalo je da vidite kako je Šofer umeo da izbije bubice iz glave mome ocu. Šofer je bio pravi grubijan — ima Deda pravo. On bi nas decu, kada je bio ljut, postavio unaokolo i delio teške batine. Govorio je da je to najbolje što može da učini za nas. Čak i kada je umirao on je hteo da me tuče. Jedanput mi je razbio glavu s onim dugačkim štapom koji je uvek nosio sa sobom.

Her-Lip se pri toj uspomeni počеше po svojoj okrugloj glavi i dečaci se ponovo okrenuše prema starcu koji je mucao, govoreći s divljenjem o Vesti, ženi osnivača Šoferskog plemena.

— Zato vam kažem da vi ne možete razumeti strahotu njenog položaja, — nastavljao je starac svoju priču. — Šofer je ranije bio sluga, običan sluga. On se pokoravao sagnute glave takvima kao što je ona. Nije on bio od onih radnika koji su bili gordi i koji se nisu dali tlačiti. On je bio običan ljigavac, koji se večito bojavao za svoju kožu. A ona je bila gospodarica i po svom rođenju i po svojoj udadbi. Istina, bilo je i među takvim ljudima, stvorova koji nisu imali razvijen ljudski osećaj i samilost i ponašali se veoma ružno prema potčinjenima. Sećam se jedne takve osobe. Bila je to neka Misis Goldvin. Jednom se na njenom privatnom aerodromu, kada je htela da otputuje nekud na letovanje, desilo da je ispustila svoj suncobran. Neko od posluge se je sagnuo i mesto da preda po pravilima ceremonijala suncobran njenom sekretaru, on ga je pružio direktno njoj. Ona ga je zbog toga odmah otpustila.

No Vesta nije bila takva. Ona je umela i pored svoje nežnosti da održava autoritet. Ali nikada nije zloupotrebljavala svoju moć. Ona je bila pravedna prema svima i veoma ljubazna. I zato joj se ova čupava životinja svetila, ponižavala je i tukla.

Da, sada sam se setio njegovog imena. On se jc zvao Bil. Tako je — Bil, Šofer. On je bio neobrazovan čovek, sa rđavim sklonostima, bez karaktera i bez ikakvih finijih osećanja ili pobuda jednog profinjenog kulturnog stvorenja. Ne, zaista nema pravde, kada je njemu pripala ta bajka od žene — Vesta Van Vorden. Vi nikada nećete shvatiti kolika je to bila nepravda, jer ste i vi sami primitivni mali divljaci, koji ne znaju ni za šta drugo sem osnovnih potreba, isto kao neka divlja plemena, koja su pukim slučajem ostala po

džunglama u vreme pre kuge. Zašto Vesta nije pripala meni, kada je već bila takva situacija da se za nekoga morala opredeliti? Ja sam bio obrazovan čovek, profesor na jednom velikom i slavnom univerzitetu. Pa ipak, usled različitih sredina života, mi se pre kuge nismo znali i to tada ne bi uopšte došlo u obzir. Ali sada, kada je izbor ljudi bio tako mali, zar slučaj nije mogao da pomogne meni umesto onome divljaku?

I eto, tek sada, naravno prekasno, posle propasti celog čovečanstva, meni je bilo moguće da je upoznam, da pogledam u njene divne oči, da razgovaram s njom, dodirnem njenu ruku i — oh... da je zavolim. I da saznam da i ona gaji veliku naklonost prema meni. Imam dovoljno razloga da verujem da bi me ona volela da je mogla da bira između mene i Šofera. To je bilo tako jasno. Jer ona je mogla biti sasvim sigurna da bi kod mene živela ponovo mirno i bez maltetiranja, kojima je sada bila izložena svakodnevno.

Jedanput, kada je Šofer otišao u ribolov, ona me je molila da ga ubijem. Sa suzama u očima ona me je preklinjala da to učinim. Ali ja više nisam imao oružja i municije, a on je bio snažan i žestok i ja sam ga se plašio. Posle toga razgovarao sam s njim. Ponudio sam mu svoga konja, ponja, svoje pse i sve što imam, samo da mi da Vestu. No on mi se je nasmejao prezrivo u lice i zavrteo odrečno glavom. Bio je veoma uvredljiv. Rekao mi je da je u staro vreme bio sluga, da je bio sitnica, pod nogama takvih kao što sam ja, pa i kod žena kao što je Vesta, i da sada ima za svoju sluškinju najveću gospoju na svetu, koja mu kuva jelo i neguje njegovu derlad. — Vaše je vreme bilo pre kuge, — reče mi on, — a sada je moj dan i on je đavolski dobar. Ne bih se vratio nipošto starim vremenima.

Tako je on govorio, ali ja sam znao da to nisu bile njegove reči. To je on čuo od jednog iz plemena, koji je bio obrazovaniji i koji mu je služio kao neka vrsta savetnika u stvarima, kojima on sam nije bio dorastao. On je bio plitak čovek i sve što je znao, bilo je da viče i da odvratno psuje.

Tada mi je takođe rekao da će mi, ako me uhvati da koketiram s njegovom ženom, zavrnuti šiju, a nju dobro isprebijati. Šta sam mogao da radim? Bojao sam se da će to zaista učiniti, jer je bio prava zver.

One prve noći kada sam pronašao njihov logor, Vesta i ja smo mnogo razgovarali o ljudima i događajima iz našeg minulog doba. Govorili smo o umetnosti, o knjigama i o poeziji. Šofer je slušao i s vremena na vreme bi se prezrivo nasmejao. Njemu je bilo dosadno i ljutio se što nas dvoje govorimo jezikom, koji on ne razume. Naposljetku on reče:

— Ovo je Vesta Van Vorden, žena magnata Van Vordena — plemenita lepotica, koja je sada moja robinja. Šta ćete, profesore Smite, promenila su se vremena. Hodi ovamo, ti, ženo! Čuješ li? Skini mi odelo. Samo brzo! Hoću da pokažem profesoru Smitu kako sam te lepo istrenirao.

Video sam kako je ona stisnula zube i kako se plamen odbojnosti pojavljuje na njenom licu. On zamahne da je udari, a ja se uplaših za nju, ali nisam mogao ništa drugo da učinim, nego da okrenem glavu, kako ne bih gledao njene muke. Ustao sam i pošao ka izlazu, samo da ne bih morao da prisutvujem takvom poniženju. No Šofer se nasmeja i pripreti mi batinom, ako ne ostanem i ne gledam šta on radi s njom. I ja sam tako pod prisilom sedeo kraj vatre, tamo na obali Temeskalskog jezera i gledao kako Vesta Van Vorden kleči i skida odelo toj zajedljivoj, kosmatoj životinji, sličnoj gorili.

Oh, vi to ne razumete unuci moji! Vi ništa ne znate i ne možete to razumeti!

— Šofer je s pakosnim uživanjem gledao, dok je ona obavljala tu užasno ponižavajuću dužnost i govorio mi zadovoljno:

— Mala šala s vremena na vreme, profesore. Jedan dobar udarac po vilici čini je mekom i krotkom kao jagnje.

Drugi put on reče:

— Mi imamo da počnemo sve iznova. Da napunimo zemlju i da se množimo. Vi ste u nesrećnim okolnostima, profesore, — on pokaza prstom na njihovo malo dete, jedva staro godinu dana. — Eto vam žene, mada morate da sačekate dok ne poraste. To je pametno, zar ne? Mi smo ovde svi jednaki, a ja sam najjača žaba u bari. Ja nisam gord. Ne. Ni najmanje. Ja vam činim čast, profesore Smite, vrlo veliku čast, veridbom kćerke moje i Veste Van Vordena s vama. Zar nije šteta što ne može ovo da vidi i Van Vorden?

Proživeo sam tri nedelje u šoferskom logoru u beskrajnom mučenju. Napustih ih najzad jednog dana. Bilo zato, što sam mu dosadio, bilo zato što se bojavao mog uticaja na Vestu, tek on mi reče da je prošle godine, lutajući preko planine Kontra Kosta ka moreuzu Kartimez video nekakav dim. To je bio znak da ima još i drugih živih bića na zemlji. A on je čitave tri nedelje krio od mene ovo neizmerno dragoceno obaveštenje! Odmah sam krenuo na put sa svojim psima i konjima, preko brda Kontra Kosta, ka moreuzu. Nisam video nikakav dim na drugoj strani moreuza, ali u pristaništu Kosta naiđem na jednu malu barku, na koju ukrcah životinje. Našavši komad stare jute, načinih od njega jedro, a južni povetarac prenese me preko moreuza do ruševina Valeza. Ovde na kraju grada naiđoh na tragove jednog skorašnjeg logora. Mnoge razbacane ljuštore pokazivale su jasno zašto su ova ljudska bića dolazila na obalu ovog zaliva. To je bilo pleme Santa Rozana, Ja sam išao po njihovom tragu duž stare železničke pruge, preko slanih baruština doline Sonoma.

Ovde, kod stare ciglane u Glen Elen, naiđoh na logor. Bilo je ukupno osamnaest članova plemena. Dvojica su bili starci, od kojih je jedan — Džons — bio pre kuge bankar, a drugi — Harison — bivši starinar, koji je uzeo za ženu upravicu državne duševne bolnice u Napi. Ona je jedina ostala živa od svih stanovnika gradova i sela ove bogate i veoma naseljene doline. Zatim su bila tri mlada čoveka: Kardif i Hel, koji su bili farmeri i Venrajt — običan nadničar. Sva trojica našli su sebi žene. Helu, nepismenom farmeru pripala je Isidora, najuvaženija žena posle Veste, između onih koje su se spasle od kuge.

Ona je bila jedna od najistaknutijih svetskih pevačica. Nju je kuga zatekla u San Francisku. Ona mi je čitave sate pričala o svojim avanturama, dok naposljetku nije bila spašena od Hela u Menderlinskoj šumi. Njoj nije ništa drugo ostalo, do da postane njegovom ženom. No Hel je, iako neobrazovan, bio dobar čovek. U njemu je bilo razvijeno osećanje pravde i iskrenosti i ona je bila daleke srećnija nego Vesta sa svojim šoferom.

Supruge Kardifa i Venrajta bile su obične žene, naviknute na rad, jakog sastava — baš onakav tip žene kakav je bio potreban za onu

vrstu života kojom smo tada živeli. Osim njih bila su i dva idiota iz bolnice u Eldvirtu i petero, šestoro dece, rođene posle obrazovanja plemena Santa Rozana. Tu je bila i Berta. Ona je bila dobra žena, Her-Lipe, uprkos prezrivo ponašanju tvog oca. Ona je bila majka tvog oca Edvine i tvoga Hu-hu, naša kći Vera udala se za tvog oca Her-Lipe. Tvoj otac, Sando, bio je najstariji sin Veste Van Vorden i Šofera.

Tako sam ja postao devetnaesti član plemena Santa Rozana. Bilo je samo još dvoje koji su došli sa strane, posle mene. Jedan od njih — Mangerson, vodio je poreklo od magnata. On je lutao osam godina sam po divljinama severne Kalifornije pre nego što je došao na jug i pridružio nam se. On je čekao još dvadeset godina pre nego što se je oženio mojom kćerkom Meri. Drugi je bio Džon, čovek koji je osnovao pleme Jutah. On je došao sa teritorije države Jutah, koja se nalazi vrlo daleko od nas, preko velikih pustinja. Dvadeset i sedam godina posle kuge Džon je prispeo u Kaliforniju. U celoj oblasti Jutah spasli su se samo on i još jedan čovek. Oni su živeli zajedno i borili se za svoj opstanak dugi niz godina, dok nisu najzad, očajni, bojeći se da ne izumre cela ljudska rasa na planeti pošli na taj dugi put prema zapadu, nadajući se da će u Kaliforniji naići na neku ženu. Jedini je Džon izdržao taj užasan put. Bilo mu je četrdeset šest godina kada nam se pridružio. On se oženio četvrtom kćerkom Isidore i Hela. Njegov najstariji sin oženio se tvojom tetkom, Her-Lipe, koja je bila treća kći Veste i Šofera. Džon je bio snažan čovek i imao je izvanrednu volju. Zbog toga se je odvojio od plemena Santa Rozana i osnovao pleme Jutah. To je malo pleme, ima ih svega devetoro, ali iako je Džon umro, njegov uticaj i snaga bili su takvi da će iz njegovog potomstva izrasti silno pleme, koje će igrati važnu ulogu u stvaranju nove civilizacije na našoj planeti.

Ja znam još samo dva plemena: Los Angelite i Karmelite. Poslednje je osnovano od nekog Lopeza i njegove žene. Lopez je vodio poreklo od starih Meksikanaca i imao vrlo crnu put. On je bio čobanin u planinama oko Karmela, a njegova, žena je bila sobarica u velikom hotelu Del-Monte. Protelo je sedam godina pre nego što smo došli u vezu s Los Angelitima. Njihova zemlja je dobra ali je klima suviše topla. Ja mislim da sadašnja naseljenost sveta iznosi trista pedeset do četiri stotine ljudi. Verovatno da se i na drugim

kontinentima neko spasao ali mi o njima ništa ne znamo i dugo još nećemo znati. Veliki svet, kakav sam ja znao u detinjstvu, sa svim svojim saobraćajnim vezama nestao je nepovratno. Ja sam jedini čovek koji još živi a koji je postojao i pre kuge. Mi, koji smo bili gospodari celog života na planeti, sada provodimo dane u divljačkom životu kraj morske obale.

No mi se brzo množimo, Her-Lipe, tvoja sestra već ima četvoro dece. Već polako krčimo put novoj civilizaciji. S vremenom porast stanovništva omogućiće nam da se raširimo i od sada za sto generacija možemo očekivati da naši potomci pređu Sieru i polako se prošire preko celog kontinenta u cilju kolonizacije istoka. To će biti novi ljudski talas oko sveta.

No to će biti vrlo polako. Za sada imamo još samo da se množimo i da se razvijamo. Mi smo u znanju beznadežno pali. Da je preživio bar jedan fizičar ili hemičar! Ovakvo smo sve zaboravili! Šofer je istina počeo da radi s gvoždem. On je napravio radionicu kojom se mi koristimo i danas. No on je bio lenj čovek i kada je umro odneo je sa sobom u grob i ono malo što je znao o metalima i mašineriji. Šta mogu ja da znam o tim stvarima? Ja sam bio klasični naučnik, a ne hemičar. Ostali, koji su se spasili bili su skoro potpuno neobrazovani. Šofer je učinio samo dve stvari: naučio je ljude spravljanju rakije i sađenju duvana. Jednom, u pijanstvu, on je ubio Vestu. Ja sam čvrsto uveren da je njena smrt njegovo delo, mada je on stalno tvrdio da je ona pala u jezero i udavila se.

Sada hoću unuci moji da vas učinim predostrožnim prema lekarima. Oni nazivaju sebe doktorima imitirajući nekadašnju plemenitu profesiju. Međutim, ovi su ljudi šarlatani koji stvaraju i koriste praznovericu. A mi smo toliko bedni da verujemo njihovim lažima! I oni će se brojno uvećavati ukoliko se mi množimo. Pokušaće i da vladaju nad nama. A kakvi su samo lažovi! Pogledajte mladog Kros-azja koji naziva sebe doktorom! On prodaje amajlije protiv bolesti i za uspeh u lovu, on daje obećanja o lepom vremenu u razmenu za meso i kože, on šalje čarobni štapić i čini hiljadu drugih odvratnih stvari. A ja vas uveravam da laže kada tvrdi da poseduje neku izuzetnu moć. Ja, profesor Džems Hauard Smit tvrdim da on podlo laže! Ja sam mu to kazao u oči. Zašto on nije poslao na mene smrtonosno drvce? Zato što on zna da to na mene nema nikakvog

uticaja. Ali ti, Her-Lipe, ti si tako duboko ogrezao u mračno sujeverje, da kad bi se probudio noćas i našao smrtonosno drvce, ti bi sigurno umro. Ti ne bi umro zbog neke magijske sile u drvčetu, već što imaš pomračen um divljaka.

Ti nadržilekari moraju biti uništeni, a sve što je izgubljeno i zaboravljeno mora se opet pronaći. I zato vam sada ponavljam izvesne stvari koje morate upamtiti i predati svojoj deci. Vi im morate reći da voda zagrejana na vatri sadrži jednu tvar koja se zove para, koja kada se upotrebi ume da bude jača od deset hiljada ljudi, i koja može da vrši sve radove za čoveka. Ima i drugih vrlo korisnih stvari. U varnici munje nalazi se isto tako jak pomoćnik čovekov, koji je bio od davnina njegov rob i opet će postati njegov rob jednog dana.

Sasvim druga stvar je azbuka. Ona mi omogućuje da saznam smisao malih znakova, dok vi znate samo gruba pismena u slikama. U onoj suvoj pećini, gore na brdu, gde me često vidite samog dok ostali idu na more, ja sam sačuvao mnogo knjiga. U njima je velika mudrost. Tamo sam ostavio i ključ azbuke, tako da onaj ko zna pismena u slikama može da pročita i štampana slova. Jednog dana ljudi će opet znati da čitaju. I tada, ako se nikakva nesreća ne dogodi sa mojom pećinom, oni će saznati da je nekada živeo profesor Džems Hauard Smit, koji je sačuvao za njih mudrost stare civilizacije.

Ima još jedan mali izum koji će ljudi neizbežno pronaći. Zove se puščani barut. On nam je davao mogućnost da ubijamo sigurno i na velikoj daljini. Koji su elementi od kojih se pravi, to sam već zaboravio, ali ću se prisetiti. Tada ću napraviti barut, ubili Kros-ajza i osloboditi zemlju od praznoverica.

— Kada porastem daću Kros-ajzu sve koze, meso i kože što imam da me nauči da budem lekar — izjavi Hu-hu. — I kada se naučim, ja ću učiti druge.

Starac je svečano vrteo glavom i mrmljao:

— Čudno je to slušati tragove i ostatke komplikovanog engleskog jezika iz usta jednog prljavog malog divljaka, odevenog u jareću kožu. Sav se svet prevrnuo tumbe. I uvek je bilo naopako od vremena nailaska kuge.

— Ti nećeš mene učiti — prkosio je Her-Lip budućem »lekaru«. — Ako ti ja platim za smrtonosno drvce, a ono nema dejstva, razbiću ti

glavu! Razumeš li, Hu-hu?

— Ja ću se potruditi da se Deda seti te barutne materije, — reče tiho Edvin, i onda ću vas sve imati u rukama. Ti ćeš, Her-Lipe ići u lov za mene i donositi mi hranu, a ti ćeš Hu-hu svakoga plašiti tim čarobnim drvcetom. I ako ja uhvatim Her-Lipa da hoće da ti razbije glavu, ja ću ga ubiti tim barutom. Deda nije takva budala, kao što vi mislite. Ja ću ga slušati i jednoga dana biću gospodar nad svima vama.

Starac tužno odmahnu glavom pa produži:

— Barut će se pojaviti. Ništa ga u tome ne može sprečiti. Ista stara priča ponavlja se. Ljudi će se razmnožiti i ubijaće se međusobno. Barut će pomoći da se unište milioni ljudi i samo tim načinom — vatrom i krvlju — moći će da se pojavi u neko još udaljeno doba nova civilizacija. Kakvog će smisla ona imati? Isto kao što je prošla stara civilizacija, tako će proći i nova. Možda će za sve to biti potrebno i pedeset hiljada godina, ali će se to desiti. Sve što ostaje, to je kosmička sila, koja od materije stvara uvek nove oblike. Iz usta male dece dolazi mudrost svih vekova. Na njihovim kosturima podići će se opet beskrajno lepa i veličanstvena čudesa civilizovane države. Ja bih mogao mirno da uništim sve te knjige, opet bi sve te stare istine i zakoni bili otkriveni. A dotle će carovati milioni laži i ljudi će se upravljati po njima. Kakvog smisla...

Her-Lip ustade i baci brz pogled na koze koje su pasle. Sunce je polako zalazilo.

— Hej, — reče on Edvinu. — Starac je danas baš bio brbljiv. Hajdemo u logor.

Za vreme dok su druga dvojica, potpomognuta psima skupljali koze i terali ih stazom kroz šumu, Edvin sačeka starca i povede ga istim putem. Kada su došli do starog drumca, Edvin se odjednom zaustavi i osvrne unazad. Her-Lip, Hu-hu, psi i koze prođoše. Edvin je posmatrao mali čopor divljih konja, koji su silazili na pešćanu obalu. Bilo ih je otprilike dvadeset komada: ždrebadi, jednogodaca i kobila, predvođenih jednim divnim ždrepcom. Ždrebac je stajao u peni morskih talasa, s povijenim vratom i svetlim divljim očima, udišući slani vazduh mora.

— Šta je ovo? — upita Edvin,

— Konji. — odgovori starac, — To je prvi put što ih vidim na obali. Planinskih lavova je sve više i oni ih gone dole.

Sa horizonta, pokrivenog oblacima zalazeće sunce je bacalo crvene snopove svetlosti. Sasvim blizu u belim pramenovima mora morski psi su igrali svoju iskonsku igru, bacajući se na crno stenje. Oni su se borili i voleli.

— Hajdemo, Dedo, — progovori Edvin.

I starac i dečak, odeveni u kožu, i podivljalog izgleda, okrenuše se i odoše u šumu za kozama.

— **Kraj** —

Table of Contents

CRVENA KUGA

1
2
3
4
5
6